

JENNY BRUMME

LA MODERNITZACIÓ I L'AMPLIACIÓ DEL LÈXIC POLÍTICO-SOCIAL CATALÀ

I. LA «NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA» DEL CATALÀ I LA MODERNITZACIÓ LÈXICA

La «normalització lingüística»¹ o reintroducció del català a esferes de comunicació² (per exemple a la del periodisme) de les quals era exclòs no fa molt de temps,³ va conduir, sobretot durant la dècada pas-

1. Ll. V. Aracil defineix: «la normalització lingüística [...] consisteix a reorganitzar les funcions lingüístiques de la societat, de manera que es readaptin les funcions socials de la llengua a les condicions externes canviabls» (1965, 9). Seguint Ll. V. Aracil, la «normalització lingüística» representa, per a nosaltres, un concepte de política lingüística que comprèn, d'una banda, la (re)introducció d'una llengua a esferes de comunicació de les quals abans era exclosa, i, de l'altra, l'adaptació d'aquesta llengua a les necessitats que resulten de la comunicació social. Abasta, per un costat, la normativització amb la codificació i la diferenciació estilística, i, per l'altre, l'extensió social (cf. F. VALLVERDÚ 1980a, 74; 1980b, 138).

2. Les esferes de comunicació representen «esferes d'activitat social en les quals la necessitat de comunicació lingüística ha originat uns codis lingüístics especials com a desviació o variació d'un estàndard o [...] s'ha imposat una altra llengua» (K. BOCHMANN 1981, 85). A les (cinc) esferes més importants corresponen els estils funcionals de la literatura, comunicació pública, ciència, publicística i comunicació en la vida quotidiana (cf. E. RIESEL 1959, 421 i ss.). Al costat d'aquestes varietats funcionals, es distingeixen les varietats socials i regionals, que deriven de les comunitats de comunicació, i les varietats situatives, que resulten de les situacions de comunicació (K. BOCHMANN 1981, 81).

3. Les condicions més importants es van crear, a finals dels anys setanta, amb l'adopció de la Constitució (1978) i de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (1979). Com que la regulació política i l'ús de l'idioma divergeixen sovint, no precisem més detalladament aquesta transició. La reintroducció del català a la publicística no s'efectua sense contradiccions. D'una banda, existeix, des del 1959, la revista «Serra d'Or» i, des del 1976, el diari «Avui»; de l'altra, hi ha una sèrie de periò-

sada, a la formació intensificada de neologismes (si ens referim només al desenvolupament lèxic). Per consegüent, la modernització del lèxic català amb l'ajut dels mitjans interns (sufixació, prefixació, composició, etc.) i externs (manlleu de mots, formació de calcs, manlleu semàntic) de l'ampliació lèxica és, d'una banda, condició i, de l'altra banda, resultat i símbol de la «normalització lingüística». La possibilitat i la necessitat d'emprar la llengua catalana en noves esferes de comunicació, crea noves condicions o exigències denotatives i pragmàtiques, és a dir, la necessitat de designar, d'una altra manera, un fenomen nou o ja existent a través d'un canvi formal o semàntic. I al revés, la neologia reflecteix el fet que s'usa el català en noves esferes de comunicació. A diferència d'altres llengües en què el procés d'adaptació al progressiu desenvolupament social s'efectua contínuament, s'ultrapassa així, en poc de temps, l'estagnació de l'evolució lèxica, s'elimina així el «dèficit comunicatiu» degut a l'exclusió del català d'importants esferes de comunicació (situació diglòssica),⁴ és a dir, el decalatge entre les possibilitats de designació i les necessitats de la comunicació moderna. D'una manera especial, la neologia exemplifica la interdependència entre l'extensió social, d'una banda, i la normativització amb la codificació i la diferenciació estilística, de l'altra.

Aquesta problemàtica pot ser observada clarament a l'esfera del periodisme, on neix i es forma una gran part del lèxic polític-social modern, «el lèxic de les infraestructures socio-econòmiques i de la superestructura ideològica, de les lluites socials i polítiques amb els seus fins i reivindicacions ideals» (K. BOCHMANN 1979, 11). Com quant a altres esferes de comunicació (per exemple, ciència i tècnica, administració) pot partir-se de la hipòtesi que l'exclusió del català de la del periodisme havia originat «llacunes» en el lèxic que s'omplen només amb la reintroducció de la llengua a l'ús públic. L'anàlisi del lèxic polític té també

dics en llengua castellana; així, es pot parlar, només amb restriccions, de «normalització».

4. Com a fenomen característic de comunitats de comunicació, la diglòssia és la utilització de dues llengües o de dues varietats (ben diferents) en una comunitat de comunicació, una de les quals (la llengua/varietat dominada) queda exclosa d'esferes importants de comunicació (que es caracteritzen pels trets «escrit», «codificat», «públic/oficial»), a base de determinades condicions políticoeconòmiques de poder (cf. J. BRUMME 1985a, 8-26).

en compte que aquest reflecteix més ràpidament i més visiblement que altres parts lèxiques les transformacions socials i que és «enormement transmutable en dependència de la dinàmica dels processos polític-socials» (K. BOCHMANN 1977a, 4). Una bona part del lèxic polític-social és usada en la comunicació de la vida quotidiana i d'un bon nombre de parlants (*ibid.*, 5). Com a forma funcional d'ús de la llengua literària pot observar-s'hi la formació i l'evolució de les normes de la llengua culta (*ibid.*, 10-11). A més, l'anàlisi de la neologia ofereix la possibilitat de treure conclusions quant a la tria del model lèxic (la preferència de determinats procediments, models o elements de la formació de mots i d'altres mitjans d'ampliació lèxica) que serveix de base a la codificació, la diferenciació estilística i l'extensió social.

Des d'aquests punts de vista caldria fer, per consegüent, les següents preguntes per a l'anàlisi de la modernització i l'ampliació lèxiques:

1. Quin model lèxic serveix de base a l'ampliació lèxica? Apunta a una diferenciació de la llengua d'estat (tendència diferencialista), a un equilibri entre la seva influència i les tendències puristes (tendència pragmatista o realista) o a la integració en un altre sistema lingüístic (tendència integrista; cf. K. BOCHMANN 1985)?

2. Quines diferències hi ha entre la formació espontània de neologismes i la seva codificació per part de les institucions que s'ocupen de la normativització? Quin model lèxic els serveix de base?

3. En quins textos són molt freqüents els neologismes?

4. Quina relació hi ha entre els mitjans interns i els mitjans externs de l'ampliació lèxica?

5. Quina importància tenen els mitjans interns de la formació de paraules? Quins s'usen preferentment en l'ampliació de la terminologia política?

5a. Quins models de formació de paraules (sufixació, conversió, parasíntesi, prefixació, composició, abreviació) són els més productius?

5b. Quins elements de formació de paraules (sufixos, prefixos, etc.) són els més productius en el lèxic polític?

5c. Quins elements de formació de mots ja no són productius en comparació amb altres? Quins motius hi ha?

5d. Com es reflecteix la tria del model lèxic en la productivitat dels models i els elements de formació de mots?

6. Quins neologismes semàntics hi ha?
 7. Quins elements externs s'usen en l'ampliació del lèxic polític?
 7a. Quines tendències es mostren en el manlleu? Quina influència hi té l'espanyol? Quina funció hi tenen els castellanismes? Quin paper hi fan les altres llengües romàniques? Quina influència té l'anglès com a mitjà internacional de comunicació als països occidentals?
 7b. Quins calcs s'empren i segons quin model? On coincideixen els calcs i les noves paraules formades amb mitjans interns de la formació de mots? Com poden ser distingits?
 7c. Quins manlleus semàntics hi ha?
 8. Quines acceptacions de variants socials i regionals del català hi ha?
 9. Quins fraseologismes nous s'usen en el lèxic polític?

Algunes d'aquestes preguntes⁵ s'han analitzat a base d'un corpus de textos que és limitat des de dos punts de vista:

— S'han analitzat textos polítics (cf. K. BOCHMANN, J. ERFURT, R. HOPFER 1986, 1-13) de la premsa catalana⁶ —especialment dels pe-

5. Ens limitem a les preguntes (1), (4), (5) a-d, (7) a-c.

6. S'han analitzat aquestes publicacions periòdiques:

— diaris

A «Avui», Barcelona, 22/25-3-1981, 18 i 19-11-1982, 19-6-1983.

— revistes setmanals

T «Tribuna». Òrgan Central del Partit Socialista Unificat de Catalunya, Barcelona, 703, 7/13-1-1982; 712, 11/17-3-1982; 713, 18/24-3-1982; 715, 1/14-4-1982; 716, 15/21-4-1982; 717, 22/28-4-1982; 719, 6/12-5-1982; 720, 13/19-5-1982; 721, 20/26-5-1982; 722, 27-5/2-6-1982; 723, 3/9-6-1982.

M «El Món». Setmanari d'Informació General. Barcelona, 75, 29-7-1983.

— revistes mensuals

B «Butlletí d'Informació Municipal», València, 44, 1/15-6-1982; 45, 30-6-1982; 46, 15-7-1982; 47, 31-7-1982.

C «Crònica». Mensual d'actualitat, Barcelona, 1, març 1982; 2, abril 1982; 3, maig 1982; 4, juny 1982; 5/6, juliol-agost 1982; 7, setembre 1982; 8, octubre 1982; 8D, octubre 1982 («Dossier especial»).

G «Generalitat», València, 43, març 1982.

N «Nous Horitzons», Barcelona, 78, gener-març 1982.

H «L'Hora de Catalunya», Barcelona, 67, 3/9-7-1980.

S «Serra d'Or». Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Gener 1979,

riòdics «Avui», «Crònica», «Serra d'Or» i «Trellall»—; també les *Propostes del PCC per a un Front d'Esquerres*⁷ i els títols dels llibres publicats entre el 1962 i el 1979, indicats a *Mil llibres en català*.⁸

— S'ha emprès una limitació temporal, essencialment a textos periòdics dels anys 1979-83.⁹

Les paraules o formacions enregistrades de les quals suposàvem que foren neologismes, les vam comparar amb el *Diccionari general de la llengua catalana* de P. FABRA (1932), en la seva desena edició, revisada i augmentada per J. MIRACLE.¹⁰ Malgrat que aquest mètode no ofereix sempre resultats segurs a causa de la divergència entre l'ús de l'idioma i l'enregistrament al diccionari, podia confirmar la nostra hipòtesi. Un altre indicatiu el va subministrar la freqüència¹¹ del neologisme respectiu, malgrat que tampoc no basta per a comprovar si un mot nou ja s'ha generalitzat en l'ús. També els neologismes enregistrats unes quantes vegades i en textos i periòdics diferents poden ser paraules de moda que desapareixen, després d'algun temps, de l'ús (per exemple, lohpisto, lohpitzar, lohpitziació). Per poder seguir més exactament l'ompliment d'una «llacuna» en el lèxic, s'han comparat, a més, els neologismes amb altres diccionaris bilingües publicats als anys setanta

---

febrer 1979, març 1979, abril 1979, maig 1979, juny 1979, juliol-agost 1979, setembre 1979, octubre 1979, març 1980.

7. PARTIT DELS COMUNISTES DE CATALUNYA, *Les propostes del PCC per a un Front d'Esquerres* (sense any ni lloc; abreujat: P.)

8. *Mil llibres en català (1962-1979)* (Barcelona, Edicions 62, 1979; abreujat: Mil).

9. No se satisfan plenament els criteris indicats per B. Gardin/J.-B. Marcellesi (1974, 240) sobre les condicions adequades per a l'anàlisi d'un corpus de textos. Els nostres materials no són ni homgenis ni exhaustius (cf. la nota 6), però sí representatius (la llarga gamma política, el període triat, els temes dels textos polítics, etc.).

10. P. FABRA 1979, *Diccionari general de la llengua catalana*, desena edició, revisada i ampliada per J. MIRACLE (Barcelona) (abreujat: F).

P. FABRA 1979, «Apèndix» al *Diccionari general de la llengua catalana*, desena edició (Barcelona 1961-1979) (abreujat: FA).

11. En total, s'han analitzat 3.100 pàgines, amb 2,3 milions de signes. Hem enregistrat aproximadament 3.000 neologismes. Això significa que s'ha enregistrat un neologisme aproximadament a cada pàgina, respectivament, entre 750 signes.

i amb el *Diccionari de la llengua catalana* (1982).¹² Alguns dels nostres enregistraments coincideixen també amb les indicacions de J. Vinyoles i J. Ferran a *Llenguatge subterrani de la política*.¹³

Ja que moltes de les innovacions en català poden ser qualificades segurament de creacions seguint altres llengües (francès, espanyol, anglès; cf. LL. MARQUET 1977, 252), la comparació amb diversos diccionaris de francès i espanyol¹⁴ i amb treballs sobre la neologia en el lèxic polític espanyol i francès¹⁵ era imprescindible. Un enregistrament al diccionari, al *Larousse* francès o espanyol o entre els neologismes francesos i espanyols podia sostenir la hipòtesi que la paraula respectiva no era una formació ocasional, sinó generalitzada en l'ús o que estava a punt d'establir-se en el sistema lèxic de la llengua (per exemple, «caciquisime» va ser enregistat només una vegada, però s'esmenta als diccionaris *DLC*, *DA*, *DM*).

12. Diccionaris utilitzats i abreuaments:
  - DB LI. CREIXELL 1981, *Diccionari bàsic francès-català*, tercera edició (Perpinyà).
  - DM *Diccionari manual castellà-català, català-castellà*, tercera edició, corregida i augmentada (Barcelona 1978).
  - CA S. ALBERTÍ 1983: *Diccionari castellà-català i català-castellà*; resum gramatical d'E. HERNÁNDEZ-ROIG, tretzena edició (Barcelona).
  - DLC *Diccionari de la llengua catalana* (Barcelona, Enciclopèdia Catalana S. A., 1982).
13. J. VINYOLES I VIDAL - J. FERRAN I SERAFINI 1982, *Llenguatge subterrani de la política. Aproximació al lèxic de la clandestinitat i de l'activisme* (Barcelona) (abreujat: LSP).
14. PLF *Petit Larousse illustré* (París 1980).
- PLE R. GARCÍA-PELAYO Y GROSS 1979, *Pequeño Larousse ilustrado* (París).
- VOX *Diccionario general ilustrado de la lengua española*. Pròleg de R. MENÉNDEZ PIDAL i S. GILI GAYA, vuitena edició (Barcelona 1984).
15. BR W. BLOCHWITZ - W. RUNKEWITZ 1971, *Neologismen der französischen Gegenwartssprache unter besonderer Berücksichtigung des politischen Wortschatzes* (Berlín).
- E M. EMSSEL 1981, *Zur spanischen Wortschatzentwicklung im Sprachgebrauch der Politik anhand vorwiegend argentinischer Presstexte* (Leipzig).
- UH U. HERRMANN EPFA, *Untersuchungen zum gesellschaftspolitischen Wortschatz der spanischen Sprache der Gegenwart in Spanien* (Berlín).

II. MITJANS INTERNS DE L'AMPLIACIÓ LÈXICA

1. Sufixació (*derivació explícita*)

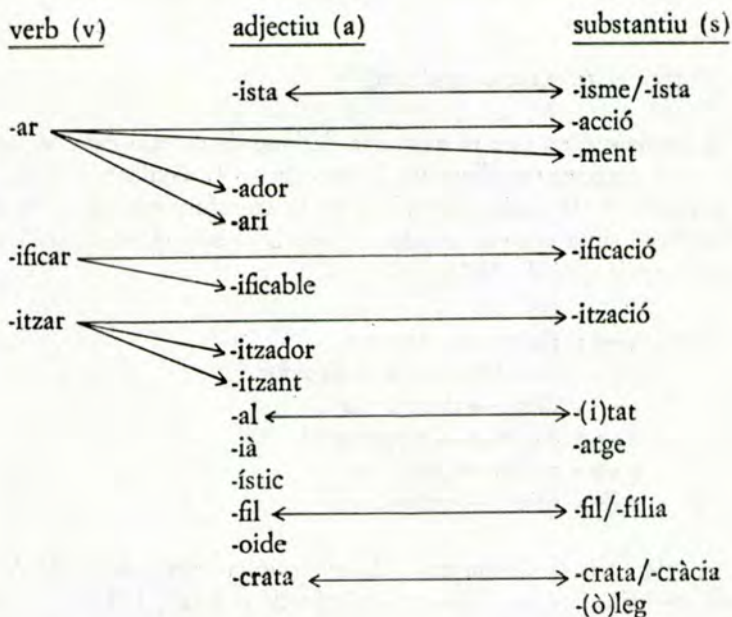
La sufixació en què el morfema de base és determinant té, com la conversió, caràcter paradigmàtic, segons afirma L. Guilbert (1975, 157): «L'essència de la derivació sufixal és la transformació d'un morfema d'una classe sintàctica en una altra i l'operador sufixal manifesta aquesta transformació» (*ibid.*, 167).

- P. e., v → s dirigir → dirigisme
 v → a actualitzar → actualitzador
 s → v dreta → dretanitzar
 s → a empresa → empresarial
 a → v polític → polititzar
 a → s privat → privatisme

A diferència de la conversió, la sufixació pot ser qualificada de derivació explícita (segons J. MARVÀ, «derivació pròpia», 1937, 8). Un sufix derivatiu és «un morfema que no existeix lliurement, que s'afegeix a un morfema de base o a una construcció de morfemes per a formar una paraula nova» (W. FLEISCHER 1976, 64). Contràriament a la derivació sintagmàtica, la significació del morfema de base queda intacte. S'afegeix una significació categorial que correspon a una de les tres classes de mots entre les quals pot emprendre's una transformació en el lèxic polític actual.

És una particularitat del lèxic polític-social que només pocs models determinats, pertanyents també al lèxic general, hi tenen una productivitat molt elevada. Dels més de cent sufixos catalans que poden ser considerats *actius*¹⁶ (*cf.* J. HUBER 1929, 196-218; J. MARVÀ, 17-44), avui només pocs són productius:

16. W. Fleischer defineix la productivitat: són *productius* «aquells sufixos o tipus de la formació de paraules amb l'ajut dels quals o segons el model dels quals es formen massivament neologismes, en un temps limitat (criteri quantitatiu). Són *actius* els sufixos o tipus de formació amb l'ajut dels quals o segons el model dels quals poden formar-se paraules encara comprensibles, sense que es pugui parlar

D'una banda, la productivitat de determinats sufixos amb els quals també en altres llengües es formen neologismes, comprova la tendència a l'augment del caràcter internacional del lèxic i dels models de la formació de paraules. De l'altra, les innovacions es concentren en aquells elements i models que tendeixen a la formació en sèrie. Partint del mateix morfema de base, es formen sèries derivatives com a «paradigma en ventall», per exemple:

socialitzar, v → socialització, s
 → socialitzador, a
 → socialitzant, a,

---

de creacions en massa. Són *improductius* els sufixos o tipus de formació amb l'ajut dels quals o segons el model dels quals no es formen noves paraules. Si hom tracta de formar-les, resten incomprensibles (criteri qualitatiu)» (1976, 71).

o com a «paradigma progressant per cúmuls successius» (L. GUILBERT 1975, 177-178), és a dir, per mitjà de diverses derivacions successives, com ara respondre, v → responsable, s/a → responsabilitat, s → responsabilitzar, v → responsabilització, s. Combinant els dos tipus poden néixer paradigmes àmpliament ramificats que contribueixen a representar exactament i en la seva complexitat els fenòmens polítics i socials, per exemple:

marge, s → marginal, a → marginalisme, s
 → marginalitat, s
 → marginalitzar, v → marginalització, s
 → marginar, v → marginació, s
 → marginament, s
 → marginador, a.

Tenint en compte la possibilitat de formar sèries derivatives de les quals és impossible fixar la prioritat o la successió en el temps, i per poder examinar millor la productivitat dels sufixos, els ajuntem, a continuació, en grups sufixals, limitant-nos aquí a l'anàlisi dels grups 1) -isme/-ista, 2) -itzar/ització/itzador/itzant i 3) -(i)tat.

1.1. -isme/-ista. Els sufixos -isme/-ista, provinents del grec, demostren, segons les nostres anàlisis, la productivitat més elevada en el lèxic polític-social. J. Lüdtke la compara amb la d'aquests sufixos en francès i en espanyol (1978, 247 i s., 256, 433 i ss.), la vitalitat dels quals ha estat posada en relleu en diversos estudis (W. BLOCHWITZ/W. RUNKEWITZ 1971, 157, 163 i s.; J. THIELE 1981, 44 i ss.; M. EISEL 1981, 33 i ss.; U. HERRMANN 1983, 79 i ss.). Subratlla que la divergència lèxica entre aquests sufixos a les diverses llengües és negligible (J. LÜDTKE 1978, 22) i disminueix probablement encara, confirmant la tendència a l'augment del caràcter internacional dels models de la formació de paraules.

Amb l'ajut del sufix -isme es formen substantius la base dels quals són substantius, adjectius o antropològics, però també mots compostos i abreviacions. Les paraules abstractes en -isme designen: *a*) «tal o tal teoria, doctrina, tendència política, filosòfica o sistema polític, socio-econòmic, moviment o corrent polític, socio-cultural o programa d'una

persona o organització» (marxisme, avantguardisme, ecologisme); *b*) «una determinada actitud o comportament social» (grupusculisme, triomfalisme); *c*) «element lingüístic de... passat a un altre idioma» que deriva de denominacions regionals o nacionals i que reflecteix sovint «els característics particulars d'una posició lingüística, política i ètnica» (W. BLOCHWITZ/W. RUNKEWITZ 1971, 157; per exemple, andalusisme, valencianisme).

Derivacions adjectivals en *-ista* designen «pertinença o relació amb tal o tal teoria filosòfica, política, etc. (d'una persona o organització), moviment sòcio-cultural, polític, etc.» i derivacions substantivals «el partidari (seguidor) d'aquesta teoria o d'aquest programa polític, etc., membre d'aquesta organització». A aquestes significacions s'ajunten sovint, en el context, connotacions expressives si aquestes no són ja lexicalitzades (per exemple, lerrouxisme). Segons el context, *europaisme* pot ser actualitzat, de manera apreciativa, com a «afecció o inclinació a les coses característiques d'Europa», però també, de manera depreciativa, com a «excessiva admiració per Europa, que desfigura la realitat europea i crea desinterès o fins menyspreu per altres cultures i continents». Com que la sufixació amb *-isme/-ista* és molt productiva, s'originen sovint formacions ocasionals que desapareixen, després de poc de temps, de l'ús (per exemple, obiolisme, *-ista*).¹⁷

1.1.1. *Substantius com a morfemes de base*. La subdivisió dels morfemes de base segons les classes de mots és problemàtica en la mesura que no pot ser comprovat sempre amb certesa si la sufixació (per exemple, uniformisme, intrusisme) s'ha efectuat a base d'un substantiu o d'un adjectiu, sobretot quan tots dos són homònims (uniforme, *s/a*; intrús, *s/a*). Quan a *uniformisme*, tant el verb *uniformar*, el substantiu sufixat *uniformitat*, com, finalment, tota la família del mot podria haver subministrat la base de derivació. En altres casos (per exemple, populisme), la significació del neologisme es refereix al substantiu (poble),

17. Primerament es van comparar els neologismes amb les accepcions al F. Si no s'hi trobaven, es va recórrer a altres diccionaris catalans (*DLC, DA, DM, DB, FA*) i al *LSP*. Si tampoc no hi eren, es consultaven els diccionaris d'espanyol (*PLE, VOX*) i de francès (*PLF*) i els treballs sobre la neologia en aquestes llengües (vegeu la nota 15). Vegeu les notes 6-10, 12-15. Per a l'anglès, es va usar LONGMAN, *Dictionary of Contemporary English* (Londres 1978).

mentre que la formació parteix de l'adjectiu (popular). Per això, s'han tingut en compte diversos criteris, fent la subdivisió segons el més con-
vincent:

abstencionisme, s T, C, 3x/DLC,

FA, DA¹⁸

aïllacionisme, s C, 2x/DLC

aïllacionisme, s/a C, 2x

PLE: aislacionista, s/a

PLF: isolationniste, s/a

amiquisme, s A, 1x

UH: amiquismo, s

armamentisme, s D, 1x

armamentista, s/a H, 2x

E: armamentismo, s

PLE: armamentista, s/a

assembleisme, s T, C, 3x

avortista, s T, A, 2x

bandolerisme, s Mil, 1x/DLC, DA

barraquisme, s S, 2x

bloquisme, s T, 1x

caciquisme, s T, 1x/DLC, DA, DM

centrisme, s T, C, 4x/DLC, LSP

centrista, s/a, C, H, A, B, T, 32x/
DLC, LSP

classista, s/a, N, A, 2x/DLC

clientelisme, s T, 3x

UH: clientelismo, s

col·laboracionisme, s S, 2x

col·laboracionista, s/a

T, S, 3x

colpisme, s T, 4x

colpista, s/a T, C, 9x

E, UH: golpismo, s

E: golpista, s/a

confusionisme, s M, 1x

confusionista, a H, 1x

UH: confusionista, a

18. Llegeix: *abstencionisme*, enregistrat als periòdics «Trebball» (T) i «Crònica» (C), freqüència: 3, admès als diccionaris *DLC*, *FA*, *DA* (vegeu la nota 12). *Aïllacionisme* va ser trobat dues vegades a «Crònica» i és admès al *DLC*; la derivació en *-ista* va ser enregistrada també dues vegades a «Crònica», però no era admesa als diccionaris. Li correspon, en francès, *isolationniste* i, en espanyol, *aislacionista*.

- consumisme, s C, S, 6x
 UH: consumismo, s
 cooperativisme, s H, T, S, C, P, 8x/DLC, CA
 dretanisme, s T, 2x
 PLE: derechismo, s
 ecologisme, s C, 1x/DLC
 esquerranisme, s S, Mil, T, 3x/DLC, LSP
 expansionisme, s H, 1x/DLC
 grupusculisme, s S, 1x/LSP
 intrusisme, s A, T, 8x/DLC
 involucionisme, s T, 1x
 latifundisme, s T, 1x/DLC
 maquinisme, s T, 1x/DLC
 minifundisme, s T, 1x
 pactisme, s P, S, 7x/DLC, DA LSP
 parcellisme, s A, 1x
 partidisme, s T, 1x/DLC
 populisme, s T, C, 2x/DLC
 prestamisme, s T, 1x
 progressisme, s C, 1x/DLC
 protagonisme, s T, C, 18x
 racisme, s T, 1x/DLC
 regeneracionisme, s Mil, T, 4x/DLC
 seguidisme, s N, T, 3x/LSP
 consumista, a A, 1x
 cooperativista, s/a T, 1x/DLC
 corporativista, s/a T, 1x/DLC
 desviacionista, a T, 1x
 PLE: desviacionista, a
 BR: déviationniste, s
 ecologista, s/a A, S, M, P, Mil, T, C, 24x/DLC
 escissionista, s/a T, 4x
 esquerranista, a T, C, 3x/LSP
 BR: gauchiste, s/a
 involucionista, a T, 3x
 E: minifundista, s
 obrerista, s/a C, 1x/DLC, LSP
 pactista, s/a S, 5x/DLC, DA, LSP
 populista, s/a T, C, 3x/DLC
 prestamista, s T, 1x
 PLE: prestamista, s
 racista, s/a T, 1x/DLC
 regeneracionista, s/a S, 1x/DLC
 rupturista, s/a S, 2x
 secessionista, s/a B, 1x/DLC, DA

situacionista, s S, 1x

BR: situationniste, s

sufragisme, s T, 1x/DLC

uniformisme, s C, 1x/DLC

uniformista, a S, B, H, T, 4x

Com que la majoria dels neologismes ja són enregistrats als diccionaris o tenen, almenys, formacions paral·leles en les dues llengües romàniques que influeixen més el català, cal examinar només els restants (assembleisme, avortista, barraquisme, bloquisme, parcel·lisme, prestamisme, protagonisme, rupturista, uniformista). Amb certesa, pot dir-se només de *prestamisme*, *protagonisme*, *uniformista*, que no són formacions ocasionals perquè les respectives derivacions en -ista o -isme són freqüents i conegudes; tots els altres mots els hauríem de qualificar, de moment, d'ocasionals.

1.1.2. *Adjectius com a morfemes de base.* La majoria dels neologismes amb base adjectival ja són enregistrats als diccionaris o són coneguts en espanyol o en francès. Només pocs podrien ser ocasionals (per exemple, casolanisme, comarcalisme, governamentalista, privatisme).

absentisme, s C, S, 4x/DLC

activisme, s T, 1x/DLC, LSP

autoritarisme, s T, Mil, A, S, C,
12x/DLC

activista, s/a S, P, 2x/DLC, LSP

bipolarisme, s C, 1x

UH: bipolarismo, s

burocratisme, s Mil, 1x/DA

bel·licista, s/a S, P, 2x/DLC

casolanisme, s Mil, 1x

cantonalista, s/a A, 1x/DLC

comarcalisme, s C, 1x

comercialisme, s S, 1x

PLE: comercialismo, s

BR: commercialismo, s

conservadorisme, s Mil, S, 3x/DLC

catastrofista, s/a H, 1x/DLC

- constitucionalista, s/a A, T, 3x/
 DLC
 dirigisme, s T, C, H, P, 5x/DLC, dirigista, s/a C, T, 3x/DLC, LSP
 LSP
 DLC: economicisme, s economicista, a T, 1x/LSP
 electoralisme, s P, T, C, 3x/LSP electoralista, a C, T, A, 14x/LSP
 estructuralisme, s C, S, Mil, 9x/ estructuralista, s/a S, 2x/DLC
 DLC
 existencialisme, s A, Mil, 4x/DLC
 gremialisme, s T, 1x/DLC
 igualitarisme, s C, S, 2x
 PLE: igualitarismo, s
 immanentista, a A, 1x/DLC
 immobilitisme, s T, 1x/DLC, LSP
 independentisme, s H, S, T, C, independentista, s/a S, T, A, H, C,
 7x/DLC 10x/DLC
 integrisme, s A, 1x/DLC
 laxisme, s C, 1xDLC
 legalisme, s A, 1x/DLC, LSP
 localista, a T, S, 5x
 PLF: localiste, s7a
 maximalisme, s C, 1x/DLC
 maximalista, s/a S, 2x/DLC
 neutralisme, s C, H, 3x/DLC
 neutralista, s/a T, H, C, 4x/DLC
 oficialisme, s C, 1x
 LSP: oficialista, s/a
 pairalisme, s Mil, 1x/DA
 pairalista, a Mil, 1x
 paternalista, s/a S, B, 2x/DLC
 personalista, a A, Mil, T, 3x/DLC
 pluralista, s/a Mil, T, S, 4x/DLC
 possibilisme, s C, S, T, 4x/DLC
 presidencialisme, s A, S, 2x/DLC presidencialista, s/a A, C, 2x/DLC
 privatisme, s T, 1x
 provincialista, s/a H, 1x/DLC
 DLC: provincialisme, s
 provincianisme, s S, 2x
 sociologisme, s T, 1x/DLC
 sucursalisme, s M, S, 2x/DLC sucursalista, s/a S, C, T, 4x/DLC
 totalitarisme, s Mil, C, 2x/DLC totalitarista, s/a C, 1x/DLC

trionfalisme, s S, C, 2x/DLC

unitarista, s/a T, 2x

BR: unitariste, s

verticalista, a T, 1x

E: verticalista, a

voluntarista, s/a S, T, Mil, 4x/
DLC, LSP

1.1.3. *Derivacions d'antropònims.* Els derivats d'aquest grup es basen en noms propis no-espanyols i no-catalans de polítics que són coneguts internacionalment per ells mateixos, o pel programa o per l'actitud o perquè representen un determinat moviment polític-ideològic. A vegades el derivat ja no es refereix directament al nom de base (per exemple, xovinisme). Gairebé totes les creacions tenen una connotació despectiva, fixada en l'ús polític de l'idioma.

bonapartisme, a T, 1x/DLC

— Napoleó Bonaparte

stalinisme, C, 2x/DLC

estalinisme, s T, S, 6x

— J. Stalin

bonapartista, a T, 1x

PLE: bonapartista, s/a

PLF: bonapartiste, s/a

stalinista, s/a S, T, C, 4x/DLC

estalinista, a S, 1x

gaullista, s/a N, C, A, 4x

— Ch. de Gaulle

E: gaullista, s/a

PLF: gaulliste, s/a

hitlerisme, s T, 1x

— A. Hitler

PLE: hitlerismo, s

PLF: hitlerisme, s

khomeinista, a T, 1x

— Khomeini

leninista, s/a C, T, 4x/DLC

leninisme, s T, 5x/DLC

— W. I. Lenin

maccarthisme, s S, 1x/DLC

— R. McCarthy

- salazarisme, s T, 1x
 — A. de Oliveira Salazar
 E: salazarismo, s
- trotskista, s/a T, C, 3x
 — L. D. Trotski
 PLE: trotskista, s/a
 PLF: trotskiste, s/a
- xovinisme, s A, S, P, T, 7x/DLC xovinista, s/a T, 1x/DLC
 — Chauvin xauvinista, a C, 1x

Adjuntem, en un segon grup, els derivats de noms propis llatinoamericans, espanyols i catalans. La majoria són usuals només als països hispanoparlants; els derivats de noms propis catalans, sovint exclusivament a les regions catalanoparlants. Alguns són, segurament, paraules de moda (lluchisme, obiolisme).

- castrisme, s S, 1x/DLC
 — F. Castro Ruz
 LSP: carrillisme, s
- castrista, s/a C, 1x
 «carrillista», a C, 1x
 — S. Carrillo
 UH: carrillista, a
 fraguista, a C, 4x
 — M. Fraga Iribarne
 «comoreista», s S, 1x/LSP
 — J. Comorera
- franquisme, s S, T, H, P, Mil, N, 26x DLC
 — F. Franco
- franquista, s/a T, H, S, B, P, 51x/DLC
- lerrouxisme, s T, 2x/DLC, LSP
 — A. Lerroux y García
- lerrouxista, s/a C, T, S, A, 7x/DLC, BSP
- lluchisme, s C, 2x
 — E. Lluch
- lluchista, s/a T, 7x
- obiolisme, s C, 2x
 — Obiols
- obiolista, s/a
- peronista, s/a T, 5x/DLC
 — J. D. Perón

pujolisme, s C, 2x/LSP
— J. Pujol

pujolista, s/a C, 3x

punsetista, a C, 1x

— Punset

sandinista, s/a C, T, 24x

— C. A. Sandino

somocista, s/a C, T, 5x

— A. Somoza

suarisme, s C, 1x

— A. Suárez

torrijisme, s T, 1x

— Torrijos

1.1.4. *Derivats de topònims.* Els derivats de denominacions de ciutats, regions, països, continents, etc., s'actualitzen, rarament, en la llengua política amb la seva significació original com «qualitat de...», «element lingüístic de... passat a un altre idioma». Normalment, indiquen una determinada posició ètnico-política i posen l'atenció sobre una determinada regió geogràfica.

andalusisme, s T, A, 2x/DLC

barcelonisme, s S, 2x

europeisme, s C, 2x/DLC

occitanisme, s H, S, 3x/DLC

valencianisme, s B, 1x/DLC

andalusista, s/a C, A, 4x

europeista, s/a T, 2x/DLC

iberista, s/a C, 1x/DLC

mallorquinista, s/a S, 1x

occitanista, s/a A, S, 3x/DLC

valencianista, s/a T, B, S, 2x/DLC

El neologisme *florentinisme* (T, C, 2x), calcat segons la paraula italiana *fiorentinismo*, designa una política de l'afany de poder i també destresa política (semblant a *maquiavellisme* i relatiu al lloc de naixença de Machiavelli, Florència).

1.1.5. *Derivats de denominacions de partits i d'altres organitzacions.* Segons els morfemes de base distingim:

a) Tots els components sencers de la denominació.

En aquest grup enregistrem tant els derivats que s'han format a base de la denominació composta sencera de partits o organitzacions (per exemple, substantiu + adjectiu), com els derivats de paraules compostes d'adjectiu i substantiu.

frontpopulisme, s C, 1x/LSP — Front Popular	frontpopulista, s/a/DLC quintacolumnista, s/a A, 1x/DLC, LSP — quintacolumnista, s; quinta columna
tercermundisme, s C, T, 2x — Tercer Món E, UH: tercermundismo, s	tercermundista, a A, C, 7x/DLC

b) Un component sencer de la denominació

	aliancista, s/a C, 2x/DLC atlantista, s/a T, H, 3x UH: atlantista, s/a PLF: atlantisme, s
laborisme, s C, 1x/DLC — Labour Party	

La significació d'*aliancista*, indicada al *DLC* («relatiu o pertanyent a l'Aliança o Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord [OTAN]»), no coincideix amb la dels nostres enregistraments ni amb la de la paraula castellana, estudiada per U. Herrmann. *Aliancista* no es refereix al morfema de base *Aliança* (*Atlàntica*), sinó a *Aliança* (*Popular*). Contràriament, s'usa *atlantista* relatiu a l'OTAN, conforme al derivat francès en -isme (PLF: «*Doctrine des partisans du pacte de l'Atlantique Nord*»).

c) Abreviació de les inicials de la denominació.

Els derivats es basen en l'abreviatura (pronunciable) de les inicials de la denominació del partit respectiu (excepte l'abreviatura d'una llei). A vegades se suprimeix la vocal final de l'abreviatura (per exemple, LOPHA + ista → lohpista).

- baasista, a T, 3x
  - Baath Party
- E: baasista, a/s
- BR: baasiste, a/s
- jocista, s/a A, 2x/LSP, DLC
  - JOC (Joventut Obrera Cristiana)
- lohpisto, s T, 1x
  - LOHPA (Llei Orgànica d'Harmonització del Procés Autonòmic)
- psoeista, s T, 3x/LSP
  - PSOE (Partido Socialista Obrero Español)
- poumista, s S, 2x/LSP
  - POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista)

Molts lexemes s'han derivat d'abreviatures que, almenys des de finals dels anys trenta, són coneguts i corrents. Fins ara, però, se n'ha admès un (jocista) al *DLC*.

d) Abreviació ampliada de les inicials.

Els neologismes que s'han format a partir d'abreviatures ampliades coincideixen completament amb els estudiats per U. Herrmann. Per a possibilitar la pronunciació dels morfemes de base s'hi han introduït vocals de suport quan segueixen dues o tres consonants:

- ucedista, s/a C, S, 7x
  - UCD (Unió de Centre Democràtic)
- ugetista, s/a T, 2x/DLC
  - UGT (Unió General de Treballadors)
- cenetista, s/a Mil, 1x/DLC
  - CNT (Centre Nacional de Treball)

1.1.6. *Derivats de paraules manllevades.* Al costat de morfemes catalans de base, també paraules manllevades poden formar la base de derivació. Es tracta de manlleus ja incorporats a la llengua fa temps (per exemple, el F. del 1932 indica bolxevic, esnob, tsar).

bolxevisme, s T, 1x/DLC, DA,

DM

— bolxevic, a

elitisme, s S, T, 5x/DLC

elitista, a S, T, 3x

— élite, s

esnobisme, s C, T, 2x/DLC

— esnob, s

gangsterisme, s S, T, 1x/FA

— gàngster, s

nazisme, s S, T, A, 3x/DLC, DA

— nazi, s/a

«reporterisme», s S, 1x

— repòrter, s

VOX: reporterismo, s

sionista, s/a S, 1x/DLC, DA

— sionista, s; Sió

sovietisme, s C, 1x

— soviè, s

tsarista, s C, 2x/DLC

— tsar, s

xiisme, s C, 2x/DLC

— xiïta, s

Les dues innovacions no admeses als diccionaris (elitista, soviètime), i tampoc no documentades en espanyol i en francès, no deuen ser, però, ocasionals.

1.2. *-itzar/-ització/-itzador/-itzant.* El sufix verbal *-itzar* deriva del greco-llatí *-izare* que representa una agrupació de dos sufixos, dels quals *-iz* té una accepció factitiva (J. THIELE 1981, 141). Encara que *-itzar* es podria qualificar de variant de *-ar*, en l'ús actual el sufix és considerat una unitat. Al costat de *-ar* i *-ificar*, el sufix *-itzar* és un dels sufixos

verbals més productius, dels quals J. Huber n'indica encara 31 en català (1929, 371-373). Com en altres llengües romàniques, les derivacions verbals es concentren a la primera conjugació (cf. W. BLOCHWITZ/W. RUNKEWITZ 1971, 146 i ss.; M. EMSEL 1981, 44; U. HERRMANN 1983, 106). La productivitat elevada de *-itzar* ha de ser atribuïda al caràcter internacional d'aquest model de la formació de paraules (cf. anglès *-ise*, francès *-iser*, italià *izzare*, espanyol *-izar*, alemany *-isieren*). Els verbs en *-itzar* deriven de substantius, adjectius, topònims, abreviatures i paraules manllevades. Els verbs serveixen, al seu torn, de base per als adjectius i els substantius corresponents en *-ització*, *-itzador*, *-itzant*.

1.2.1 *Derivacions en -itzar*. Les derivacions en *-itzar*, la base de les quals són substantius i adjectius, designen accions i processos transformadors (cf. W. BLOCHWITZ/W. RUNKEWITZ 1971, 147; *Engl. Lexikologie* 1982, 122 i s.), i, els derivats en *-ització*, el resultat d'aquestes accions i aquests processos. Els substantius en *-itzador* i *-itzant*, rarament emprats en el lèxic polític actual, denominen «noms de subjecte agent» o «noms d'instrument» (J. MARVÀ 1937, 41). Els adjectius corresponents estan directament relacionats amb els verbs respectius (*-itzant* és derivació participial) i reflecteixen el caràcter processual de les formacions.

comarcalitzar, v T, 1x	
comercialitzar, v H, S, C, Mil, T, 5x/DLC	comercialització, s C, Mil, T, P, 10x/DLC
dretanitzar, v T, 1x	dretanització, S T, A, 5x
E, UH: <i>derechizar</i> , v	E, UH: <i>derechización</i> , s
	dretanitzant, a T, 1x
estatalitzar, v C, 1x	estatalització, s C, T, 2x
flexibilitzar, v T, 1x	
UH: <i>flexibilitzar</i> , v	
gremialitzar, v T, 1x	
homogeneïtzar, v T, 1x/DLC	homogeneïtzació, s S, T, 4x/DLC
ideologitzar, v T, 2x	ideologització, s T, 1x
independenditzar, v C, 1x/DLC	
institucionalitzar, v S, Mil, H, 5x/DLC	institucionalització, s C, S, A, Mil, 9x/DLC

islamitzar, v C, 1x/DLC	islamització, s C, 1x/DLC
objectivitzar, v C, 1x	objectivització, s S, 2x
polititzar, v T, S, 5x/DLC	politització, s T, A, C, 4x/DLC
professionalitzar, v S, 1x	profesionalització, s A, S, Mil, 4x BR: professionalisation, s
protagonitzar, v T, A, H, C, S, B, 34x/DLC	
provincialitzar, v H, 1x BR: provincialiser, v	
radicalitzar, v T, S, 3x/DLC, LSP	radicalització, s T, S, 7x/DLC, LSP
responsabilitzar, v A, H, 2x/DLC	responsabilització, s T, 1s
sindicalitzar, v T, 2x	
«soberanitzar», v S, 1x	
tecnocratitzar, v S, 1x	
territorialitzar, v T, 1x	territorialització, s C, 3x
trivialitzar, v T, 1x	

D'altres derivacions en -itzar/-ització de paraules manllevades i d'abreviatures:

«bolxevitzar», v S, 1x/PLE	bolchevitzar, v
estandarditzar, v C, 1x/DLC	
sovietitzar, v S, 1x PLE: sovietizar, v PLF: soviétiser, v	sovietitzant, a C, 1x E: sovietizante, a
lohpitzar, v T, 1x — LOHPA	lohpització, s T, 1x

1.2.2. *Derivacions en -ització, -itzador, -itzant.* En aquest grup estudiem les innovacions per les quals no hem enregistrat una base verbal. En canvi, aquesta és admesa ja al *DLC* i serveix de base a cada una de les tres possibles formacions en -ització, -itzador o -itzant, tant que neixen sovint «paradigmes en ventall», per exemple:

socialitzar, v DLC → socialització, s
 → socialitzador, a
 → socialitzant, a.

Segons el nostre estudi, el model de derivació en -ització és el més productiu. J. Lüdtke afirma que, «com en altres llengües romàniques, el sufix -ció és progressivament productiu en la derivació de *nomina actionis* de verbs savis o formacions segons el model neollatí», i crida l'atenció sobre la interrelació entre -ció i -itzar/-ificar: «La progressiva productivitat de -ifi(car), -itz(ar) [...] promou, a gran escala, la productivitat de -ció» (1978, 225).

actualització, s	actualitzador, a
S, T, A, Mil, C,	B, 1x
20x/DLC, FA	
agudització, s	
T, 1x/DLC, DA	
burocratització, s	
T, 1x/DLC	
collectivització, s	
Mil, 2x/DLC	
	democratitzador, a
	T, H, 2x
dinamització, s	dinamitzador, a
S, 1x	C, 1x
estabilització, s	
Mil, 1x/DLC, DA	
	harmonitzador, a
	C, T, 2x
	VOX: armonizador, a
	humanitzador, a
	S, 1x
liberalització, s	liberalitzador, a
C, T, A, 4x/DLC	T, 1x
	E: liberalizador, a
marginalització, s	
S, 1x	

occidentalització, s

C, 1x/DLC

occitanització, s

S, 1x/DLC

pluralització, s

T, C, 2x

PLE: pluralización

privatització, s

T, B, 6x/DLC

regionalització, s

C, S, 3x/DLC

paralitzador, a

C, 2x/DLC

realitzador, a

A, Mil, 3x/DLC

sintetitzador, a

T, A, 2x/DLC

socialitzador, a

C, 1x

totalitzador, a

T, S, Mil, 6x/DLC

tranquil·litzador, a

T, 1x/DLC, DA

uniformització, s

S, C, 2x/DLC

uniformitzador, a

S, 1x

socialitzant, a

H, 1x

totalitzant, a

S, 1x

1.2.3. *Derivacions en -ització, -itzant (sense la base verbal de derivació)*. En un últim grup estudiem les derivacions en -ització, -itzant per les quals no podem comprovar la base verbal (tampoc admesa als diccionaris). Malgrat que pot suposar-se que, mitjançant la productivitat elevada de -itzar, etc., les següents sufixacions que parteixen normalment d'una base verbal de derivació han començat a independentitzar-se, els nostres enregistraments no permeten fer cap conclusió definitiva quant a l'existència o inexistència de les respectives bases verbals.

federalitzant, s T, 1x

mallorquinització, s S, 1x

«mercantilització», s T, 1x

nuclearització, s S, 1x

periodització, s S, 1x

valencianització, s C, 1x

Derivacions d'una abreviatura i d'una paraula manllevada:

«psoeïtzació», s C, 1x — PSOE

bunkerització, s C, 1x/LSP — Bunker, s.

1.3. *-itat*. El sufix *-itat*, que té també corresponents en altres llengües (espanyol *-idad*, francès *-ité*, italià *-ità*, anglès *-ity*), remunta al llatí *-itatem* i coneix, en català, les variants *-dat*, *-tat*, *-edat*. A través d'ell deriven *nomina qualitatis* («qualitat de...») d'adjectius en *-able/-ible*, *-ar*, *-ic*, *-iu*, *-ós* (J. LÜDTKE 1978, 245) i *-à*:

Per exemple:

governable, a	→ governabilitat, s
imbatible, a	→ imbatibilitat, s
insular, a	→ insularitat, s
dramàtic, a	→ dramaticitat, s
conflictiu, a	→ conflictivitat, s
esplendorós, a	→ esplendorositat, s
africà, a	→ africanitat, s

Quan un adjectiu acaba en *-i*, el sufix revesteix la forma *-edat*: *transitori*, *-òria* — *transitorietat*, s.

Quant a les nominalitzacions predicatives d'adjectius J. Lüdtke constata que *-esa* i *-edat/-itat* són els sufixos bàsics més importants (*ibid.*, 242). Ja fa temps que existeixen dues formes sinònimes en *-itat* i *-esa*, l'última de les quals és considerada la més usual (per exemple, *subtilitat/subtileza*; *ibid.*, 244). Segons els nostres materials, però, les innovacions es concentren gairebé exclusivament en *-itat*; una evolució que subratlla la tendència a l'augment del caràcter internacional dels models de la formació de paraules en el lèxic polític.

africanitat, s C, 1x	PLE: africanidad, s PLF: africanité, s
cientificitat, s Mil, 1x	
competitivitat, s T, 1x	PLR: compétitivité, s
conflictivitat, s T, 1x	
constitucionalitat, s M, T, 4x/DLC	
dramaticitat, s T, 1x	
elementalitat, s S, 1x	
espectacularitat, s T, 2x	
europèitat, s T, C, 2x	
esplendorositat, s S, 1x	
governabilitat, s T, A, C, 15x	UH: gobernabilidad,
imbatibilitat, s A, 1x	
inajornabilitat, s T, 1x	
inevitabilitat, s S, 1x	UH: inevitabilidad, s
inorganicitat, s H, T, 2x	
insularitat, s S, 1x/DLC, DA	
intencionalitat, s Mil, H, 2x/DLC	
interdisciplinarietat, s H, 1x	
interculturalitat, s S, 1x	
marginalitat, s S, 1x	
mediterraneïtat, s S, 1x	
normativitat, s S, 1x/DLC	
obligatorietat, s Mil, 1x/DLC	
organicitat, s T, 7x	
permissivitat, s C, 1x	
professionalitat, s S, 2x	
quotidianitat, s S, T, G, 12x	UH: cotidianidad, s
relativitat, s Mil, 1x/DLC, DA	
representativitat, s H, A, 2x/DLC	
titularitat, s H, 1x/DLC	
transitorietat, s S, 1x	
valencianitat, s S, 1x	

La freqüència elevada d'alguns neologismes mostra el seu caràcter no ocasional (per exemple, governabilitat, quotidianitat). Pel que fa als altres derivats, és difícil de decidir si la cerca d'expressivitat («neologia

estilística») o la necessitat de denominar un concepte nou («neologia denominativa»; L. GUILBERT 1975, 40 i s.) ha contribuït a la creació dels derivats abans esmentats. La majoria poden ser reemplaçats per expressions com «de caràcter de...», «amb qualitat de...».

A més, hem enregistrat d'altres neologismes sufixats amb -atge (11), -ment (7), -ificar (3)/-ificació (3)/-ificable (1), -ar (3)/-ació (9)/-ador (1), -ià (7), -al (7), -ari (5), -ístic (3), -fil (2)/-fília (1), -crata (2)/ -cràcia (2)-cràtic (1) i -òleg (2). Contràriament a -isme/-ista, -itzar/-ització/-itzador/-itzant i -itat, aquells sufixos són menys productius (cf. J. BRUMME 1985a, 72-80).

2. Conversió (derivació implícita)

La conversió es pot considerar com a neologia semàntica, és a dir, com «l'aparició d'una significació nova dins el marc d'un mateix segment fonològic» (L. GUILBERT 1975, 64). Semblant a la sufixació, la conversió reclama «el canvi de la categoria gramatical del mot, mentre que la seva substància morfològica resta inalterada» (*ibid.*, 73). Per això, W. Fleischer la denomina «derivació implícita» (segons J. MARVÀ, «derivació impròpia»; 1937, 9): «una derivació implícita és un morfema lliure o una construcció de morfemes lliures sense sufix de derivació que no es refereix, a través de dos constituents immediats, sinó, com a unitat, a través de les seves relacions semàntiques i formals, a un altre morfema lliure o a una construcció de morfemes» (W. FLEISCHER 1976, 72).

Igual que en francès, en català es pot constatar que la conversió és fonamentalment possible entre les més diverses classes de mots (J. MARVÀ 1937, 9) i que el canvi entre adjectiu i substantiu, però, és actualment el més freqüent (cf. W. BLOCHWITZ/W. RUNKEWITZ 1971, 183). Fa, a més, un paper important l'eHipsi, és a dir, una omissió sintàctica que comporta sovint un canvi de la classe de mots.

2.1. *Adjectiu* → *substantiu*. Aquesta forma de conversió és usual i té rarament caràcter ocasional en relació amb l'eHipsi. Sovintegen substantivitzacions de paraules inanimades i abstractes. També sovint s'ome-

ten els mateixos mots de base que imposen als adjectius substantivitzats el seu gènere i nombre (J. THIELE 1981, 97 i s.):

«empresa, associació, oficina»:

central, s T, 2x DLC

multinacional, s N, S, T, H, A, C, M, 29x DLC

patronal, s T, 28x DLC

transnacional, s P, 4x

«eleccions»:

legislatives, s C, 4x DLC

«grup, partit»:

extraparlamentari, s T, H, 3x

«conferència, reunió»:

cimera, s H, T, A, 20x

«membres d'ETA polític-militar»:

polis-milis, s A, 3x

(relacionat amb l'abreviació).

2.2. *Substantiu* → *adjectiu*. L'adjectivització de substantius s'usa rarament en el lèxic polític-social actual. La majoria dels substantius utilitzats com a adjectius formen el segon component d'una paraula composta, mentre que el gènere i el nombre no fan la concordança amb el component determinant. Alguns tendeixen a la formació en sèrie: clau, cimera, guia, líder, pilot, etc. (*cf.* les paraules compostes determinatives). A més a més, augmenta la possibilitat de fer la conversió amb l'ajut de formes prefixades amb anti- (per exemple, exèrcit antidroga, forces antiguerilla, manifestació anti-LOHPA).

2.3. *Participi passat* → *adjectiu*. La transformació del participi passat en un adjectiu és tan natural i usual, en les llengües romàniques, que pot suposar-se que cada verb nou que es forma passa per aquesta etapa. Exemplifiquen aquesta forma de conversió els següents neologismes, resultat de la sufixació o de la prefixació:

autogestionat, a T, 1x

bipolaritzat, a A, 1x

boicotejat, a T, 1x

comercialitzat, a Mil, S, H, 4x
 prefabricat, a S, C, 2x
 supercontrolat, a T, 1x

Encara que la conversió és de menys importància per a la neologia, s'utilitza aquest procediment sobretot per causes d'economia lingüística. Deixant de banda la transformació del participi passat en adjectiu, que podria ser inclosa també a la sufixació, només el canvi entre les classes de mots d'adjectiu i substantiu és productiu. Hem estudiat ja, a la sufixació, les poques paraules noves formades a través de la convenció participi present → adjectiu (*cf.* -itzant).

3. Parasíntesi

La parasíntesi representa una combinació entre la sufixació i la prefixació: «La derivació de forma parasintètica es caracteritza per la intervenció simultània del tipus paradigmàtic, perquè comporta un canvi de la categoria sintàctica de la base, i del tipus sintagmàtic pel prefix que s'afegeix a la base» (L. GUILBERT 1975, 203). Dels nostres estudis sobre la neologia en el lèxic polític-social, però, resulta que la parasíntesi ja no és productiva, en l'actualitat, com a procediment de la formació de paraules. La majoria dels neologismes que semblen d'origen parasintètic es mostren, ulteriorment, sufixacions de verbs (desmantellament, s ← desmantellar, v), d'adjectius (inajornabilitat, s ← inajornable, a) o de substantius prefixats (postcongressual, a ← postcongrés, s), respectivament, prefixacions de verbs (emprogramar, v ← programar, v), d'adjectius (desfeminitzador, a ← ferminitzador, a) o de substantius derivats (desnuclearització, s ← nuclearització, s).

III. ASPECTES SINTAGMÀTICS DE LA FORMACIÓ DE PARAULES

4. *Prefixació*

A diferència de la sufixació, L. Guilbert caracteritza la prefixació i la composició com a essencialment sintagmàtiques: «Combinació en sintagma lexical d'elements distints de la frase» (1975, 201). Aquesta característica dels dos procediments de la formació de paraules, que constitueixen, segons J. Peytard (1975, 5-51), una unitat complexa de processos semàntics, sintàctics i lexicals, subratlla la semblança d'aquests i fa visible la dificultat de diferenciar-los. Deixant de banda que s'inclougi la prefixació a la derivació o a la composició, el comportament dels prefixos és sovint idèntic al de les preposicions i dels adverbis en la frase (cf. J. THIELE 1981, 23). No obstant això, es denominen també prefixos elements com *ex-*, encara que es fa la transformació a base d'un adjectiu o d'una frase relativa (per exemple, l'*ex-president* ← l'*antic president*). Tampoc no basta el criteri segons el qual, a diferència de la sufixació, la conversió i la parasíntesi, en la prefixació no es realitza cap canvi de la classe de mot. Com en altres llengües, hi ha actualment, en català, prefixacions que es combinen amb un canvi de la classe de mots (per exemple, s'utilitzen com a adjectius: *antidroga*, *anti-LOHPA*, *antinazi*, *anti-OTAN* i *pro-alliberament*). Al costat d'aquestes, neixen sovint derivacions amb prefixos (cf. «*Pseudopräfixableitungen*», *Engl. Lexikologie* 1982, 68-70), com ara adjectius complexos que tenen una estructura morfològica de «prefix + base substantival + sufix adjectival» (interinsular, postelectoral), però el prefix es refereix semànticament només al substantiu inclòs («relació» entre diverses illes», «posterior a les eleccions»).

Si es defineix el prefix com a «morfema lligat que s'ajunta, formant sèries, davant un morfema bàsic per a formar una paraula o una forma flexionada de la paraula respectiva» (W. FLEISCHER 1976, 76) sorgeixen encara altres problemes: a) al costat de morfemes lligats, es poden usar també morfemes lliures com a prefixos (cf. *sota/sots* contra *sub-, hipo-*). Si es defineixen, a més, les paraules compostes com a «combinacions de dos morfemes almenys que poden existir també lliurement»

(J. THIELE 1981, 85), hem de preguntar-nos on caldria incloure «les formes sàvies».¹⁹ Aquestes podrien ser enteses com a paraules compostes i com a prefixacions. *b)* Si es defineix el prefix a través d'una determinada posició d'un element lingüístic en determinats sintagmes, és a dir, a l'esquerra d'una classe de mots, també el pronom anteposat, l'article, la preposició i l'adverbi davant un adjectiu podrien ser entesos com a tal (J. PEYTARD 1975, 81).

Perquè manquen criteris suficients per a fer la diferenciació entre els prefixos i els elements «savis», concebem el camp de la prefixació tan extens com J. Peytard, que parla de «*préfixaux*» (prefixals, formes prefixades; 1975, 85). Utilitzem el terme «prefix» en aquesta accepció, integrem tots els prefixos en el camp de les composicions sintagmàtiques i parlem, només en el cas de sufixacions formades *ad hoc*, de derivacions amb prefixos (*Pseudopräfixableitungen*). Pel que fa a la nostra anàlisi dels fenòmens concrets en el lèxic polític-social del català actual, cal precisar que recorrem a diversos criteris per a diferenciar els prefixos i les paraules compostes. Al costat dels aspectes abans esmentats n'hi ha d'altres que sostenen la integració als prefixos:

- la possibilitat de classificar l'element respectiu dins d'un «camp interprefixal» (J. PEYTARD 1975, 96);
- una forta tendència a la formació en sèrie (W. FLEISCHER 1976, 114);
- una possibilitat menys important o la impossibilitat de formar una paraula composta copulativa amb l'ajut de l'element respectiu (per exemple auto-, macro-, pseudo- poden aparèixer només com a elements determinats, mentre que sòcio-, franco-, germano- poden ser no sols elements determinats, sinó també elements d'igual estat que l'altre component de composició).

Per a analitzar detalladament la productivitat dels prefixos que es fan competència els uns als altres, examinem grups de prefixos establerts segons la significació que tenen (*cf.* J. PEYTARD 1975). Aquests «camps interprefixals» són, en part, molt extensos, perquè una bona part dels prefixos té diverses significacions.

19. J. Thiele inclou les «formacions sàvies» als mots compostos, encara que sovint els components no existeixin com a morfemes lliures (1981, 25). En la transformació, però, caldria substituir-los amb termes (sinònims) equivalents (1981, 30). Nosaltres renunciem aquí a aquest terme.

	<i>prefix</i>	<i>nombre dels neologismes</i>
1. temporalitat, intensitat, localitat		
sobre	sobre-	4x
	super-	13x
	supra-	2x
	ultra-	4x
sota	infra-	4x
	sots-	1x
	sub-	17x
a fora	extra-	3x
al costat de	para-	3x
dins, dintre	intra-	1x
davant, abans de	ante-	1x
	avant-	2x
	pre-	23x
darrere, després de	post-	9x
	rere-	1x
entre	inter-	21x
a través de	trans-	1x
amb, junt	co-	3x
novament, un altre cop	re-	42x
antic, passat	ex-	34x
secundarietat, posterioritat	neo-	14x
2. adversarietat	anti-	60x
	contra-	5x
3. simpatia	pro-	6x
	filo-	3x
4. negació	des-	47x
	no-	19x
	in-	11x
«falsetat»	pseudo-	6x
5. quantitat, pluralitat	bi-	7x
	mono-	2x
	multi-	3x
	pluri-	5x
	poli-	1x

	quadri-	1x
	quinti-	1x
proporció	pan-	4x
	semi-	7x
6. dimensió	macro-	6x
	micro-	5x
	mini-	3x
	oligo-	2x
7. prefixos amb significació política		
autonomia, independència,	auto-	36x
autònom, independent, mateix		
democràcia,	demo-	1x
democràtic		
Europa,	euro-	4x
europeu		

Per tal d'exemplificar determinades tendències neològiques, ens limitem aquí a fer l'anàlisi dels prefixos *infra-/sots-/sub-*, *ante-/avant-/pre-*, *inter-*, *re-*, *ex-*, *neo-*, *anti-/contra-*, *des-/in-/no-* i *auto-*.

4.1. Els prefixos de temporalitat, intensitat, localitat

4.1.1. *infra-/sots-/sub-*. Com en el camp prefixal «sobre» (*sobre-/super-/supra-/ultra-*), es pot constatar, pel que fa als prefixos que signifiquen «sota», una pujada de la productivitat d'aquell, que és molt productiu també en altres llengües romàniques i en anglès (*super-*, *sub-*). A penes són actius els prefixos catalans més antics, especialment aquells que s'havien format a base de preposicions (*sobre-*, *sots-*). El prefix *infra-*, que indica *a)* (en el sentit local) «sota de» i *b)* «inferioritat», tampoc no és gaire productiu. En els neologismes *infraestructura*, *infraestructural* té la significació de «base» (J. PEYTARD 1975, 681) i fa parella amb *superestructura*, *-al*, *supraestructura*, *-al*.

infradotar, v H, 1x
infrahumà, a S, H, 2x/DLC
infraestructura, s A, T, S, 5x/DLC
infraestructural, a A, 1x/DLC

El prefix *sots-* (derivat de la preposició *sota*), que indica «noms que signifiquen càrrecs immediatament inferiors als designats pels noms als quals s'afixa», no té importància per a la modernització del lèxic polític català. És reemplaçat en aquesta funció per *sub-* (*sots-/sub-director*, *sots-/sub-delegat*). El prefix llatí *sub-* expressa: *a*) «situat a sota», *b*) «en grau inferior», *c*) «en menor proporció», etc. S'adjunta a substantius, i verbs. Als textos polítics aquest prefix és usat preeminentment en les seves significacions de «sota» i «en grau inferior»:

subalimantar, v T, 1x	PLF: subalimenter, v PLS: subalimantar, v
subcomarca, s H, C, A, S, 4x	
subcomarcal, a M, H, 2x	
subcomitè, s T, 1x	
subcontractació, s T, 2x	
subcontractar, v T, 1x	
subcultura, s T, C, 3x/DLC	
subdesenvolupament, s T, Mil, 4x/DLC	
subdesenvolupat, a Mil, 1x/DLC	
subempleat, a T, 1x	PLE: subempleo, s
subgobernador, s A, C, T, 3x	PLE: subgobernador, s
subocupació, s T, 1x/DLC	
subproducte, s T, A, 3x/DLC	
subsecretària, s T, A, 5x	
subsecretari, s A, 1x	PLE: subsecretario, s
subsector, s T, 4x	

Les noves formacions amb *sub-* reben, a vegades, una significació molt més extensa que la que mostra l'anàlisi dels dos components (per exemple, *subcontractar*), o una connotació despectiva (*subproducte*, *subcultura*).

4.1.2. *ante-/avant-/pre-*. El prefix llatí *ante-* indica «abans de» (en el sentit temporal) i, més rarament, «davant» (en el sentit local). Ha perdut la seva productivitat original, que certament no era idèntica a la del prefix espanyol (*ante-* ja no hi és tampoc gaire productiu;

cf. M. EMSEL 1981; U. HERRMANN 1983), però podia ser comparada amb aquella. Hem de classificar d'ocasional la formació *anteprojecte* (A, 1x), perquè tots els altres neologismes han estat formats amb *avant-*, i diversos diccionaris (DLC, DM, DA) indiquen *avantprojecte* com la més usual. Podria ser, però, un calc casual seguint l'espanyol *anteprojecto*.

Al costat de *pre-* i *ante-*, el català posseeix encara el prefix *avant-*, que prové de l'adverbi *avant*. Indica anterioritat, prioritat (en el sentit temporal), en un grau superior, també «davant» (en el sentit local) i s'adjunta exclusivament a substantius. Encara que el nombre dels neologismes amb *avant-* no pot ser comparat amb el de *pre-*, el prefix és perfectament productiu. Això és degut potser a la influència del francès (cf. *avant-port*, *avant-bras*, *avant-train*, *avant-guerre*, etc.).

avantposar, v S, 1x

F, DA, DM, DLC: *anteposar*

avantprojecte, s T, S, A, B

15x/DLC

El prefix *pre-* (del llatí *prae-*), que es prefereix clarament en el text polític, indica: a) «prioritat en el temps», b) «precedència i anunci de formes o moviments posteriors» i c) «en sentit espacial, que una cosa és davant d'una altra». S'adjunta a verbs, substantius i adjectius. Els neologismes es concentren en les dues darreres classes de mots i en la significació d'«abans de» (en sentit temporal):

pre-acord, s T, 1x

pre-Assemblea, s S, 1x

pre-autonomia, s S, 3x

UH: *pre-autonomía*, s

pre-autonòmic, s S, A, C, 10x

UH: *pre-autonómico*, a

pre-campanya, s T, C, A, 6x

UH: *pre-campaña*, s

pre-científic, a C, 1x

pre-cloenda, s T, 1x

BR: *pré-conclave*, s

pre-conciliar, a S, 1x

BR: *pré-conciliaire*, a

pre-congrés, s T, 1x

pre-democràtic, a C, S, 2x

pre-electoral, a M, T, S, C, 6x

DLC: *-(preelección)*, s

Eí *pre(-)electoral*, a

BR: *pré-électoral*, a

preelectoral, a C, T, S, 6x²⁰
 pre-estatutari, a S, 3x
 pre-Estatut, s S, 1x
 pre-fabricat, a S, C, 2x/DLC
 pre-marxista, a Mil, 1x
 pre-nacionalisme, s S, 1x
 pre-normatiu, a S, 6x
 pre-política, s S, 1x
 pre-polític, a S, 2x
 pre-ponència, s T, 1x
 pre-reformista, a S, 1x
 pre-soviètic, a S, 1x.

La baixa freqüència d'alguns neologismes mostra que un bon nombre respon a necessitats actuals, temporànies, potser també a la voluntat d'expressar-se d'una manera diferent. Malgrat això, es pot afirmar que només el prefix *pre-* dins d'aquest camp prefixal té importància per a la modernització del lèxic polític. Una tendència semblant és visible també a la llengua espanyola (cf. *pre-* contra *ante-*; M. EMSEL 1981, 62; U. HERRMANN 1983, 57-58) i francesa (cf. *pré-* contra *avant-*; W. BLOCHWITZ/W. RUNKEWITZ 1971, 82-85).

4.1.3. *inter-*. El prefix llatí *inter-* indica situació local o temporal entre dos (o més) fenòmens («entre»), respectivament, una relació recíproca («acció de l'un a l'altre», «mútuament»). S'adjunta a substantius, adjectius i verbs. La majoria dels adjectius prefixats han de ser analitzats com a derivacions amb prefixos (per exemple, *intergovernamental*, a: «relació entre dos o més governs»). *Inter-* ha suplantat ja el prefix català *entre-*, que indica, entre altres coses, una «acció de l'un a l'altre», i *contra-* en el sentit de «recíproc», «mútuament», d'aquestes funcions.

interamericà, a T, C, 2x

E: *interamericano*, a

BR: *interaméricain*, a

interafricà, a M, 1x

20. Ll. Marquet remarca que totes les noves creacions s'han d'escriure amb guionet (1985, 53).

intercatalà, a C, 1x	
intercategorial, a T, 1x	
interclassista, a T, s H, 3x/DLC	
intercomarcal, a T, C, H, 12x	
intercomunicació, s S, 2x	PLE: intercomunicación, s
interdepartamental, a S, 1x	PLF: interdépartemental, a
intergovernamental, a S, 1x	PLE: intergubernamental, a
	BR: intergouvernemental, a
interhumà, a A, S, 2x	PLE: interhumano, a
interinsular, a T, S, A, 10x	PLE: interinsular, a
	BR: interinsulaire, a
interministerial, a T, A, 2x	PLF: interministériel, a
	PLE: interministerial, a
	BR: intermunicipal, a
intermunicipal, a A, 1x	UH: interpersonal, a
interpersonal, a T, 1x	PLF: interprofessionel, a
interprofessional, a F, A, 2x	E: interprovincial, a
interprovincial, a T, 1x	
interrelació, s S, A, C, 4x/LIC	
interrelacionar, v C, 1x	
interromànic, a S, 1x	
interterritorial, a C, 1x	BR: interterritorial, a
interveïnal, a B, 1x	

En el text polític, *inter-* és el prefix més adequat per a expressar les múltiples relacions en la societat humana. Moltes de les noves creacions tenen un corresponent (ja admès als diccionaris) en francès i en espanyol, però també en anglès (per exemple, *interrelation*, *interpersonal*, *intercommunication*, etc.). Comcloem, doncs, que només pocs dels neologismes són ocasionals.

4.1.4. *re-*. El prefix llatí *re-* és un prefix exclusivament verbal (J. THIELE 1981, 66) i s'usa avui només en l'accepció de «duplicat o repetició de l'acció» per a l'ampliació lèxica («tornar a fer», «fer més d'una vegada», «fer de nou»). Els substantius com *reactivació*, *rearmament* i els adjectius com *reactivador* podrien ser interpretats també com a derivacions sufixades dels verbs prefixats corresponents (reactivar, rear-

mar). Per tal d'obtenir una visió general sobre la innovació lèxica amb re-, els integrem aquí.

reactivació, s A, 6x/DLC

reactivador, a A, 1x

reactivar, v H, A, T, 4x/DLC

reactualització, s T, S, 2x

E: reactualitzación, s

rearmament, s T, 1x/DLC

recapitalització, s A, 1x

recatalanització, s A, S, 3x

recatalanitzar, v S, 1x

recomarcalització, s H, 1x

UH: recomarcalización, s

reconscienciació, s S, 1x

reconsiderar, v Mil, 1x

reconversió, s A, 9x/DLC

redefinició, s T, S, 4x

reelaboració, s S, A, 3x

reencarnació, s C, 2x/DLC

reequilibri, s C, T, 4x

BR: rééquilibré, s

reestructuració, s S, C, A, Mil,

H, P, G, 23x/DLC

reestructuració, s T, 12x

reestructurar, v S, 3x/DLC

refundació, s T, 1x

refundar, v T, 3x

rehumanització, s S, 2x

reinaugurar, v T, 1x

reindustrialització, s T, A, 2x

reinscripció, s A, 2x

PLF: reinsertion, s

UH: reinscripción, s

reinstauració, s S, A, 3x

reinterpretació, s S, 5x

reinterpretar, v S, 2x

relectura, s Mil, 1x

rellançament, s S, A, 3x

relocalització, s C, 1x

remodelar, v A, 1x

remodelatge, s A, 2x	PLF: remodelage, s
renegociació, s T, 7x	E: renegociación, s
renegociar, v T, 1x	E: renegociar, v
	BR: renégocier, v
reorientació, s T, 2x	PLF: réorientation, s
reorientar, v A, 1x	PLE: réorienter, v
replantejament, s S, 1x/DLC	
resituació, s A, C, T, 3x	
resituar, v T, 1x	
resacralització, s S, 1x	BR: resacralisation, s
reunificació, s S, 2x	PLF: réunification, s
	PLE: reunificación, s
revalorar, v A, 1x/DLC	
revitalització, s T, 1x	E: revitalización, s
revitalitzar, v T, A, 2x	PLE: revitalizar, v

4.1.5. *ex*-. El prefix llatí *ex*- («a fora») «denota que algú ha cessat en un càrrec, que ja no té situació de privilegi, etc.». S'adjunta principalment a bases nominals, sobretot a denominacions de persones, i és productiu, ja fa temps, en diverses llengües, malgrat que les creacions amb *ex*- tinguin «més aviat caràcter efímer» (W. BLOCHWITZ/W. RUNKEWITZ 1971, 53). Per això rarament són enregistrades als diccionaris. Hem d'interpretar com a abreviacions les composicions amb abreviatures com *ex-CC-UCD*, *ex-PSA*: «*ex*-membre del CC de la UUCD», «*ex*-membre del PSA».

<i>ex</i> -alcalde, s A, T, 0x	
<i>ex</i> -ambaixador, s C, 1x	E: <i>ex</i> embajador, s
	BR: <i>ex</i> -ambassadeur, s
<i>ex</i> -amo, s S, 1x	
<i>ex</i> -cap, s A, 2x	
<i>ex</i> -càrrec, s A, 1x	E: <i>ex</i> jefe, s
<i>ex</i> -catòlic, s A, 1x	
<i>ex</i> -CC-UCD, s A, 1x	
<i>ex</i> -colònia, s C, 2x	E: <i>ex</i> colonia, s
<i>ex</i> -comandant, s A, 1x	E: <i>ex</i> comandante, s
<i>ex</i> -combatent, s A, 1x	

ex-comissari, s S, 1x	E: ex comisario, s
ex-conseller, s M, A, T, 4x	E: ex cansiller, s
ex-corresponsal, s T, 1x	
ex-diputat, s A, S, 2x/DLC	
ex-dirigent, s A, T, 2x	E: ex dirigente, s
ex-empresionat, s T, 1x	
ex-fejocista, s S, 1x	
ex-franquista, s S, 1x	
ex-funcionari, s T, 1x	E: ex funcionario, s
ex-jesuïta, s A, 1x	
ex-membre, s A, 2x	
ex-militant, s T, 1x	
ex-minaire, s A, 1x	
ex-ministre, s N, T, H, S, 4x	E: ex ministro, s
ex-portaveu, s A, 2x	
ex-pres, s T, 1x	
ex-president, s T, A, C, 14x	E: ex presidente, s BR: ex-président, s
ex-primer ministre, s T, A, 2x	E: ex primer ministro, s
ex-PSA, s A, 1x	
ex-rector, s S, 1x	
ex-regidor, s M, A, S, 3x	
ex-resistent, s S, 1x	
ex-secretari, s T, C, 2x	E: ex secretario, s
ex-senador, s C, 1x	E: ex senador, s

4.1.6. *neo-*. Les noves creacions amb *neo-* (del grec *néos*, «nou», «recent», «darrer») enriqueixen, en grau superior, el lèxic polític-social. Aquest prefix s'adjunta a substantius i adjectius i indica una relació temporal. J. Peytard observa que *neo-* no pot ser descrit només a base de la oposició «nou»/«antic» (1975, 385 s.). En català *neo-* ja no té cap prefix que li faci parella (per exemple, *arqueo-*, *paleo-*), com tampoc en altres llengües. Per això, J. Peytard constata: «pot admetre's que el prefixal marca la "filiació", que indica una posició segona cronològicament: el neokantisme va néixer del kantisme; doncs, li és posterior. El sema "novetat" de *neo-* ha de transcriure's, doncs, amb "secundarietat". I això està bé perquè el sema torna a ser doble i ambigu,

perquè els lexemes amb neo- poden prendre un valor milloratiu (“novetat”) un altre, perojatiu (“secundarietat”)...» (*ibid.*, 387).

neocapitalisme, s Mil, C, A, 3x/DLC

neocapitalista, s/a C, 1x/DLC

neocatalanista, a S, 1x

neocentralista, a P, C, 2x

neocolonialisme, s C, 1x/DLC

neofalangista, a C, 1x

neofeixisme, s A, 1x/DLC

neofranquista, a T, 1x

neoliberal, s/a T, 6x/DLC

neoliberalisme, s T, 2x/DLC

neomaterialisme, s S, 1x

neonacionalisme, s A, 1x

neanacionalista, a A, 1x

neostalinista, a S, 2x

4.2. *Els prefixos d'adversarietat, contrarietat, hostilitat: anti-/contra-*. El prefix més productiu dels que expressen adversarietat, contrarietat, hostilitat, i de tots els prefixos és anti- («contra»), que prové del grec i s'adjunta a adjectius i substantius. En un grau creixent, els substantius prefixats amb anti- poden ser utilitzats com a adjectius (*cf.* conversió): «l'exèrcit antidroga», «la manifestació anti-LOAPA», «un nacionalisme — ara anti-LOAPA», «manifestació anti-LOAPA», «moviment anti-OTAN», «la resistència antinazi». Rarament anti- es refereix a un grup sencer de paraules o funciona com a element sintàctic autònom en el sentit d'«actitud contra», d'«hostilitat» (*cf.* W. FLEISCHER 1976, 228): «... la necessitat d'expressar el propi anti-països socialistes de l'est d'Europa i, més precisament, el propi antisovietisme» (T).

Les creacions substantivals com *antifeixista*, etc., i adjectivals com *antiautonòmic*, etc., són derivacions amb prefixos: «persona que està contra el feixisme», «contra l'autonomia».

antiamericà, a A, 1x

antiautonòmic, a S, A, T, C, 4x

- antiautonomista, s/a T, 2x
 antiavortista, a A, 1x
 antibarceloní, a S, 1x
 antibel·licista, a S, 1x
 anticatalà, a A, S, T, C, 15x
 anticatalanisme, s C, 1x
 anticatalanista, a B, 1x
 anticolonial, a T, 1x
 anticolonialista, a C, T, 2x

 anticomunisme, s T, C, 2x/DLC
 anticomunista, s/a H, T, C,
 8x/DLC
 anticonstitucionalista, s T, 1x
 anticonvencionalisme, s T, 1x
 «anti-corrupció», s T, 2x
 antidemocràtic, a M, 1x/DLC
 anti-«desenvolupista», a S, 1x
 antidictatorial, s S, 1x
 antidogmàtic, a Mil, T, 2x
 antidroga, a C, 2x
 antielitista, a H, 1x
 antiestatutari, a H, 1x
 antifeixista, a N, T, C,
 15x/DLC
 antifranquista, s/a T, H, A, S, C,
 P, 41x
 antiguerra, a A, 2x
 antiguerrilla, a T, C, 2x

 antihitlerià, a H, 1x

 antiimperialisme, s C, 1x/DLC,
 DA
 antiimperialista, s/a C, T, P,
 8x/DLC, DA
 antilatifundista, a T, 1x
- BR: anti-autonomisme, s/s

 E, BR: anticolonial, a/a
 PLF: anticolonialiste, s/a
 VOX, E: anticolonialista, s/a

 VOX: anticonstitucional, a

 E: antifranquista, s/a
 BR: antifranquiste, s/a

 BR: antiguèrilla, s
 E: antiguerrillero, s
 E: antihitleriano, a
 BR: antihitlérien, a

 E: antilatifundista, s

- antilegalitat, s M, 1x
 anti-LOAPA, a C, 5x
 anti-LOHPA, a T, 4x
 antilohpista, s T, 2x
 antimarxista, a S, C, 2x
- antimilitarista, s/a C, T,
 2x/DLC, DA
- antimonopolista, a T, P, 4x
- antinacionalista, s/a S, A,
 2x/DA
- antinazi, a T, 1x
 antinordamericà, a T, 1x
 antinormista, s B, 1x
 antinuclear, a A, C, 4x
 antiobrer, a T, 1x
- anti-OTAN, a C, 1x
 antipatriòtic, a C, 1x/DLC, DA
 antipopular, a T, A, 2x
 antipujolisme, s C, 1x
 antirepublicà, a S, 1x/DLC
 antisandinista, a T, 1x
 antisemitisme, s C, 1x/DLC, DA
 antisindical, a T, 1x
 antisindicalista, a T, 1x
 antisomocista, a T, 1x
 antisoviètic, a T, A, 3x
- antisovietisme, s T, C, 8x
- antiterrorista, a M, A, T, C, P,
 34x/DLC
- antivalencià, a T, 1x
 antivaticanista, a T, 1x
- UH: anti-LOAPA, a
- E: antimarxista, s/a
 BR: antimarxiste, s/a
- UH: antimonopolista, a
 BR: antimonopoliste, a
- BR: antinazi, a
 E: antinordamericano, a
- BR: antinucléaire, a
 E: antiobrero, a
 BR: antiouvrier, a
 UH: anti-OTAN, a
- Espanyol: antisandinista, a
- Espanyol: antisomocista, a
 E: antisoviético, a
 BR: antisoviétique, a
 E: antisovietismo, s
 BR: antisoviétisme, s

El fet que molts neologismes amb anti- encara no siguin inclosos als diccionaris no permet de treure cap conclusió definitiva sobre la seva freqüència en l'ús de l'idioma, perquè, d'una banda, els diccionaris no dediquen, en general, gaire atenció a les paraules prefixades i, de l'altra, perquè, «quan hom desitja expressar una oposició, pràcticament la majoria dels substantius i dels adjectius pot ser composta amb anti-» (W. BLOCHWITZ/W. RUNKEWITZ 1971, 26). La semblança entre els neologismes catalans i els de les dues llengües amb què els comparem permet de concloure que es tracta sovint de formacions divulgades en diverses llengües i menys ocasionals.

En comparació de la productivitat d'anti-, la de contra- disminueix. Això pot ser observat també en francès i en espanyol (W. BLOCHWITZ/W. RUNKEWITZ 1971, 40; J. PEYTARD 1975, 473; M. EMSSEL 1981, 55; U. HERRMANN 1983, 38-39). En els neologismes del lèxic polític-social, contra- s'actualitza només en el sentit d'«oposició».²¹ Expressa, però, en un grau inferior que anti-, agressivitat i hostilitat i és menys abstracte (J. PEYTARD 1975, 501). El prefix contra- s'adjunta a verbs, substantius i adjectius.

contra-campanya, s T, 1x
 contracriticar, v V, 1x
 contrapensament, s Mil, 1x
 contrareforma, s T, Mil, 3x
 contrarevolucionari, a T, 1x/DLC

La paraula *contrapensament* podria ser un calc segons el model francès perquè prové d'un títol traduït d'un llibre de Simone de Beauvoir.

4.3. *Els prefixos de negació i privació: des-/in-/no-*. Dels prefixos de la negació i privació, des- (del llatí *dis-*) és avui el més productiu. Indica: a) «inversió», «contrarietat», b) «negació», «contraindicació» i c) «privació» (cf. Ll. MARQUET 1985, 28). Des- s'adjunta a verbs i substantius i adjectius deverbals. Moltes de les noves composicions corresponents amb de- s'usen en el lèxic polític-social d'altres llengües

21. Les següents significacions de contra- ja no són productives: «reciprocitat» (per exemple, *contracranvi*), «duplicació o reforç» (*contrafilera*), «segon lloc en categoria o grau» (*contra-admiral*).

en què el prefix pot aparèixer en una de les seves variants (per exemple, anglès *de-*, francès *de-/dé-*, *des-/dés-*; cf. *ibid.*, 29). El prefix savi disno és productiu en el lèxic polític.

desamnístiat, a S, 1x	
desbloqueig, s T, 1x/DLC, DA	DLC, DA: desbloqueatge, s DB: desbloqueament, s
desbloquejar, v A, 1x/DLC, DA	DLC, DB: desbloquejar, v
descapitalització, s S, A, T, P, 4x/DLC	
descatalanització, s S, 1x/DLC, DA	
descatalanitzador, a S, 1x	
descolonització, s T, S, C, 6x/DLC	
descolonitzador, a S, T, 3x	BR: décolonisateur, a UH: descolonizador, a
desconcentració, s H, 1x/DLC	
desconcentrar, v H, 2x	BR: déconcentrer, v
desconvocar, v T, 2x	
desculturalització, s S, 2x	
desestabilització, s A, T, C, 4x	PLF: destabilisation, s
desestabilitzador, a S, T, C, H, 11x	UH: desestabilizador, a
desestabilitzar, v C, A, T, 4x	
desfeminització, s C, 1x	
desfeminitzador, a C, 1x	
desharmonització, s T, 1x	
deshumanitzar, v S, A, 2x/DLC	
desindustrialització, s T, 2x	
desinformació, s S, T, C, 6x	PR: désinformation, s UH: desinformación, s UH: desinformar, v
desinformar, v S, 4x	
deslohitpzar, v T, 2x	
deslohitpzar, v T, 2x	
desmaterialització, s S, 3x	
desmilitarització, s C, 1x	PLF: démilitarisation, s
desmilitaritzar, v S, 2x	PLF: démilitariser, v

desmitificació, s C, 1x/DLC
 desmitificador, a T, S, 2x
 desmitificar, v C, S, 2x/DLC
 desmobilització, s T, 1x/DLC
 desmobilitzador, a Mil, T, 3x
 desmotivació, s C, 1x
 desnaturalitzador, a S, 1x

 desnuclearització, s P, C, T, 4x
 despenalització, s T, 3x
 despersonalització, s S, T, 4x/DLC
 despersonalitzador, a S, 1x
 despersonalitzar, v S, Mil, 4x/DLC
 despolitització, s S, T, 3x/DLC
 despolititzar, v C, 1x/DLC
 desprivatització, s S, T, 4x
 desprivatitzador, a T, 1x
 desprostitutització, s A, 1x
 dessacralització, s S, 1x/DLC
 destalinització, s C, 1x
 desterritorialització, s C, 1x
 desvertebrar, v C, 1x

VOX: desmilitaritzar, v

UH: desmitificador, a

BR: démobilisateur, a

VOX: desnaturalizar, v, -zación, s,
 -zado, a, -zante, a

UH: desnuclearización, s

UH: despenalización, s

El prefix in- (im- davant b, m, p, i(l)- davant l(·), ir- davant r) s'adjunta, predominantment, a adjectius i substantius i expressa «negació o privació d'allò que significa el mot amb el qual forma el compost». Com també en altres llengües (anglès, francès, espanyol) és, en català, el prefix més productiu de negació dels adjectius (W. BLOCHWITZ/W. RUNKEWITZ 1971; J. THIELE 1981, 122; M. EMSSEL 1981, 59; *Engl. Lexikologie* 1982, 78). Molt sovint in- s'adjunta a adjectius que ja porten els sufixos -able/-ible i expressa, d'aquesta manera, la impossibilitat de dur a terme una acció (per exemple, ingovernable, a: que no pot ésser governat).

impensable, a Mil, 1x/DLC

improgramable, a S, 1x

inactualitat, a S, 1x	
incomunicatiu, a T, 1x	
inconstitucionalitat, s M, T, C, A, 9x	VOX: inconstitucionalidad, s
indefinició, s C, 2x	E, UH: indefinición, s
ingovernable, a T, A, 2x/DLC	
insolidari, a A, 1x	
insolidaritat, s S, P, T, 3x	UH: insolidaridad, s
inviabile, a T, 1x/DLC	

Les prefixacions amb *no-* es basen en la contracció d'unitats sintàctiques més àmplies en una sola paraula, la qual cosa s'explica pel fet que aquest prefix s'ha desenvolupat a partir de la partícula sintàctica de negació. Enriqueix especialment el lèxic polític (J. PEYTARD 1975, 522) i indica: *a*) «la condició contrària al terme que el segueix» i *b*) «oposició». J. Peytard precisa: «... pot insistir-se, sobretot, en l'oposició global de dues subcategories, "estat" contra "procés", subratllant que la primera indica, en general, la pertinença (sota la forma de l'ésser o tenir "negatiu") a una categoria complementària i que la segona indica el refús de pertinença a la categoria que la base defineix» (1975, 525). Molt sovint *des-* s'adjunta a participis emprats com a adjectius, adjectius i substantius. Les noves creacions amb *no-* no assoleixen un grau superior d'estabilitat perquè *no-* és, d'una banda, partícula de negació i funciona, de l'altra, com a prefix en unes composicions que, ràpidament, poden ser desfetes en sintagmes verbals. L'escriptura sense guionet, que podria ser atribuïda també a la influència de la que és usual en espanyol, confirma, en certa manera, que els neologismes indicats són sovint formacions ocasionals.²²

no-alineat, s/a, T, 1x/LSP	PLF: non-aligné, s/a
no alineat, s/a T, H, 3x	PLE: noalineado, s/a
	DLC: no-alineament, s

22. En el seu estudi dels neologismes amb *no-*, Ll. Marquet insisteix en l'escriptura amb guionet i delimita aquest tipus contra el que usen altres llengües (1985, 33 i ss.). Nosaltres tendim, per això, a considerar l'escriptura sense guionet una influència del castellà.

no antagònic, a T, 1x
 no-catalanoparlant, s B, 3x
 no catalano-parlant, s H, 1x
 no coincidència, s T, 1x
 no constitucionalista, a C, 1x
 no crisi, s C, 1x
 no-democràtic, a S, 1x
 no dependent, a P, 1x
 no especialitzat, a S, 1x
 no-estatal, a T, 1x
 no estatutari, a T, 1x
 no identificat, a T, 1x
 no ingerència, s C, 1x
 no-intervenció, s S, 6x
 no intervencionisme, s T, 1x
 no mercantilista, a P, 1x
 no militaritzat, a T, 1x
 no plantejat, a Mil, 1x
 no polític, a T, 1x
 no polititzat, a C, 1x
 no sindicat, s T, 1x

BR: non-ingérence, s

E: no ingerencia, s

E: no intervención, s

PLF: non-intervention, s

Del prefixos de negació i de privació, només els tres esmentats són productius avui, mentre que d'altres no contribueixen a la innovació lèxica (a-, mal-). Aquesta tendència és visible igualment en altres llengües romàniques i en anglès. Entre els prefixos sembla efectuar-se una especialització quant a les classes de mots: des- s'adjunta, especialment, a verbs (i els seus derivats), in- a adjectius (i substantius), no- a adjectius (participis) i substantius. Les prefixacions amb no- s'expliquen per la necessitat d'economia lingüística, ja que es contreen unitats sintàctiques senceres en una paraula. No obstant la seva proximitat semàntica, els prefixos tenen diferències molt fines de contingut: insolidari (contrari)/no-solidari (contradictori), no-militaritzat (contradictori)/desmilitaritzat (privatiu).

4.4. *El prefix auto-, d'especial envergadura en el lèxic polític actual.* Ocupa una posició particular el prefix auto- (del grec *autós*), que té dues accepcions fonamentals en el català actual: *a*) «mateix», «per ell mateix», «independent», «autònom», *b*) com a abreviatura de «cotxe automòbil», «automòbil» (cf. J. PEYTARD 1975, 257 i ss.). En el lèxic polític s'usa exclusivament la primera significació. El prefix contribueix, especialment, a expressar adequadament els conceptes d'independència, autonomia, sobirania, autodeterminació, etc., i té una productivitat molt elevada a causa de l'actualitat d'aquesta problemàtica.

autoabastar-se, v C, 1x	E: autoabastarse, v
autoadjudicar-se, v T, 1x	
autoalimentar-se, v C, 1x	
autoanomenar-se, v C, T, A, 3x	
autocensura, s A, 2x	PLE: autocensura, s PLF: autocensure, s
autocomprensió, s S, 1x	
autocomunicació, s C, 1x	
autoconfessat, a S, 1x	
autoconfiança, s C, 1x	
«autocop», s T, 1x	E: autogolpe, s
autodefensa, s N, A, 2x/DLC	
autodefinició, s C, 1x	
autodefinir-se, v A, 1x	
autodestrucció, s T, C, H, 5x/DLC	
autodestructiu, a A, S, 2x	BR: autodestructeur, a UH: autodestruirse, v
autodestruir-se, v C, H, S, 4 x	
autodeterminació, s T, A, S, H, 17x/DLC	
autodeterminar-se, v S, 1x	
autofinançament, s A, C, 4x/DLC	
autogestió, s T, S, 5x/DLC	
autogestionari, a T, C, 5x	E, UH: autogestionario, a
autogestionat, a T, 1x	
autogestor, s T, 3x	
autogovern, s T, S, A, H, B, C, 18x/DLC	

autogovernar-se, v C, 1x	
autoorganització, s A, 3x	
autoproclamar-se, v T, 1x	E: autoproclamarse, v
autoprotecció, s A, 2x	
autoqualificar-se, v C, 3x	UH: autocalificarse, v
autorealització, s C, 1x	
autoreferència, s T, 1x	
autorenovació, s T, 1x	
autosuficiència, s S, T, C, 5x/DLC	
autosuficient, a T, S, C, 5x/DLC	

El prefix *auto-* s'adjunta a substantius, adjectius i verbs, naturalment reflexius, a causa de la significació reflexiva d'aquest prefix.

Renunciem aquí a fer l'anàlisi d'altres prefixos perquè la seva productivitat no és tan elevada com la dels d'adversarietat, negació, temporalitat i del prefix *auto-*. Es pot concloure que s'efectua una especialització dels prefixos i dels camps interprefixals a favor dels models de la formació de paraules amb caràcter internacional (*sub-*, *pre-*, *inter-*, *re-*, *ex-*, *neo-*, *anti-*, *des-*, *auto-*).

5. *Composició*

La composició, que ocupa un lloc com més va de més importància en l'ampliació del lèxic polític de les llengües romàniques, té fonamentalment caràcter sintagmàtic; es diferencia, però, de les unitats sintàctiques lliures en el procediment de formació: «Les paraules compostes ... es distingeixen de les unitats formades per aglomeració dels elements d'una seqüència sintàctica de la frase, o d'una part de la frase, a mesura que resulten de la transformació d'una frase de base» (L. GUILBERT 1975, 221). Malgrat això, la seva delimitació no sols de les unitats sintàctiques lliures, sinó també dels prefixos i sufixos, resulta difícil. Definim una paraula composta com «una construcció de morfemes les constituents de la qual poden existir també com a morfemes lliures o construccions de morfemes» (W. FLEISCHER 1976, 53), integrant als prefixos o sufixos tots els elements amb els quals no poden formar-se paraules compostes copulatives (per exemple, *auto-*, *macro-*, *pseudo-*,

-lògica). Són components de paraules compostes aquells elements que poden establir una relació coordinativa, és a dir, paraules compostes copulatives (per exemple, sòcio-, espàcio-). Amb això no resta exclòs que sigui possible formar, amb ells, paraules compostes determinatives si els components es troben en una relació subordinativa.²³ Integrem igualment als elements de composició els mots clau de les paraules compostes determinatives que, fa poc de temps, mostren una forta tendència a la formació en sèrie i que funcionen com els sufixos perquè han perdut la significació concreta i han assolit una certa independència semàntica (per exemple, clau).²⁴

Observant la productivitat dels models de composició en l'enriquiment del lèxic polític, es pot resumir dient que, d'una banda, la productivitat de la composició augmenta i que, de l'altra, el nombre dels neologismes es redueix, com en espanyol (M. EMSEL 1981, 76 i ss.; U. HERRMANN 1983, 123 i s.) i en francès (W. BLOCHWITZ/W. RUNKEWITZ 1971, 196 i s.), a les classes de mots dels substantius i adjectius. Les composicions amb verbs, adverbis, numerals, preposicions com a primer component i amb pronoms, que eren conegudes en el català més antic (J. MARVÀ 1937, 44 i ss.), ja no hi són productius.

23. La distinció de mots compostos copulatius i determinatius depèn també del context. *Sociolingüística* pot ser considerat tant un mot compost copulatiu amb un element abreujat («ciència que s'ocupa de la sociologia i la lingüística social, part de la lingüística que estudia les condicions socials de l'ús de la llengua» (cf. J. THIELE 1981, 69).

24. A. Giurescu examina creacions com *position clé*, *mot clé*, *industrie clé*, *problème clé*, en quatre llengües romàniques, i conclou, amb J. Dubois (1962, 71) i A. Martinet (1961, 133 i s.): «les paraules compostes pertanyents a aquesta categoria assoleixen un estatut de derivacions sufixals com que el segon terme perd la seva independència i queda, obligatòriament, col·locat a la dreta del morfema de base» (1975, 35). Les denomina de «*synthèmes tendant aux dérivés*» (*ibid.*, 39).

substantius

s + s (amb guionet)	: decret-llei	64x
(sense guionet, mots compostos asindètics)	: artista clau	16x
(juxtaposició)	: centre-dreta	2x
s + s nom propi (asindètic)	: govern Reagan	19x
s + preposició + s	: política de consens	30x
grup de paraules	: excusa de la «no-inter- venció-en-els-afers- interns»	2x

adjectius

a + a (amb guionet)	: estratègic-militar	68x
(juxtaposició)	: democristià	11x

A continuació examinem els models més productius de les paraules compostes copulatives i determinatives. Per a aclarir la pertinença dels neologismes a cada una de les dues classes ens servim de perífrasis (*cf.* L. GUILBERT 1975, 222). A base de la transformació es pot constatar si els dos components d'un mot compost es troben en una relació coordinativa o en una relació de determinant-determinat, per exemple:

- polític-ensenyant, s: persona que és *polític* i *ensenyant*
coordinatiu
- partit-germà, s: *partit* que és *germà* d'un altre.
subordinatiu

25. Encara que indiquem, com a característica estructural, l'escriptura amb guionet o sense, no ho és realment. En català no hi ha cap regla, però es podrien indicar algunes tendències en l'ús del guionet: per exemple, s'escriuen juntes, en general, les paraules compostes de dos verbs, i amb guionet dos adjectius que estableixen una relació coordinativa, etc. Ll. Marquet ja ha remarcat les dificultats existents (1977, 265).

5.1. *Paraules compostes copulatives.* Les noves paraules compostes copulatives neixen de la composició de components de la mateixa classe de mots: substantiu + substantiu, adjectiu + adjectiu.

5.1.1. *Substantius: s + s.*

Hem d'atribuir a la influència dels models anglo-americans de formació el nombre creixent de les paraules compostes copulatives de dos substantius en totes les llengües romàniques. Quant al català, cal tenir en compte que també l'espanyol i el francès li poden proporcionar aquell model. Amb tot, el procediment no és nou en les llengües romàniques, encara que ja no era productiu fa temps (*cf.* J. HUBER 1929, 218-219). Al costat de la influència del model anglo-americà, la necessitat d'economia lingüística contribueix a fer pujar el nombre dels neologismes d'aquesta mena. A base de mots compostos copulatius de dos (o més) substantius poden expressar-se continguts semàntics complexos, per exemple persones amb diferents càrrecs o funcions (polític-enseyant), objectes amb diverses finalitats o funcions (institut-escola).

actor-cantant, s T, 1x
 beneficiari-usuari, s C, 1x
 cantant-autor, s S, T, 2x
 capital-treball, s N, 3x
 cartell-programa, s A, 1x
 centre-dreta, s T, 1x/DLC
 centre-esquerra, s H, 1x/DLC
 conferència-colloqui, s A, 2x
 conseller-delegat, s T, 1x
 director-editor, s C, 1x
 director-gerent, s S, C, 3x
 director-periodista, s C, 1x
 editor-proveïdor, s Mil, 2x
 escriptor-editor, s S, 1x
 espectacle-reportatge, s H, 1x
 espectador-alumne, s S, 1x
 explotació-dominació, s H, 1x
 festa-míting, s T, 1x
 institut-escola, s T, 1x
 jutge-policia, s M, 1x

marxisme-estalinisme, s S, 1x
 nació-estat, s S, 1x
 pintor-decorador, s A, 1x
 poeta-narrador, s C, 1x
 poeta-novellista, s S, 1x
 poeta-viticultor-periodista, s S, 1x
 polític-ensenyant, s T, 1x
 pràctica-investigació, s S, 1x
 reflexió-experimentació, s H, 1x
 tecnologia-reducció, s T, 1x

Per un costat, podem observar que gairebé cap dels mots compostos no és enregistrat en un dels diccionaris que hem utilitzat, però això passa també amb les composicions més antigues. Probablement són admesos només aquells que es caracteritzen per una estabilitat elevada i que tenen una significació que no és fàcil de reconèixer mitjançant l'anàlisi dels dos constituents (per exemple, marxisme-leninisme, centredreta). Per l'altre costat, ha estat impossible comprovar la identitat de les noves paraules compostes catalanes amb aquelles que s'indiquen per al francès i l'espanyol als treballs i als diccionaris que hem utilitzat per a fer la comparació. Només sis de les noves creacions tenen una freqüència més alta que una vegada, cosa que, no obstant això, no permet fer cap conclusió sobre la seva estabilitat. Així i tot, és visible clarament que el tipus s + s (coordinatiu) serveix, principalment, per a denominar persones i institucions o processos que tenen dues funcions o finalitats. El tipus s + s (juxtaposició) en *centredreta* (C, 2x) i *centre-esquerra* (C, 2x) presenta una particularitat que hem d'atribuir al seu ús freqüent.

5.1.2. *Adjectius: a + a.*

Quant a les composicions d'adjectius, hi distingim dos tipus d'estructura. El primer es compon de dos adjectius, mentre que el segon conté la vocal de lligam -o (cf. J. THIELE 1981, 126). El primer tipus és menys freqüent en el lèxic polític-social. Els dos constituents s'escriuen amb guionet o junts.

econòmic-demogràfic-espai-ener-
gètic, a H, 2x
estratègic-econòmic, a H, 1x
legislatiu-normatiu, a N, 1x
marxista-leninista, a A, 1x/DLC
nacional-catòlic, a S, 1x
nacionalista-imperial, a T, 1x
socialcomunista, a T, 1x
socialdemòcrata, a/(s) C, T, S, M,
N, 40x/DLC
socialdemocràtic, a T, 1x
«social-feixista», a S, 1x
socialista-comunista, a T, 2x

BR: socialo-comunista, s
E: socialista-comunista, a

Els anys passats el segon tipus d'estructura ha assolit una freqüència més elevada. Al costat de *sòcio-*, que presenta, en certa manera, una excepció (forma abreujada de l'adjectiu *social*), s'afegeix al primer constituent del mot compost la desinència *-o*. Dels nostres materials resulta que s'hi usen, particularment, els adjectius que ja porten el sufix *-ic*.²⁶ A més, és visible que uns pocs adjectius tendeixen a ser usats contínuament com a primera component de les paraules compostes (per exemple, *econòmico-*, *històrico-*, *político-*). Es tracta de mots clau del lèxic polític-social.

artístic-cultural, a S, 1x
artístic-històric, a A, 1x
catòlic-patriòtic, a C, 1x
científic-social, a H, 1x
científic-tècnic, a Mil, 1x
cívico-militar, a T, 1x
cívico-polític, a S, 2x
cristiano-dretà, a T, 1x
cristiano-marxista, a Mil, 2x

E: científic-tècnic, a
E, BR: cívico-militar, a

26. Sobre la problemàtica de les «formacions sàvies» i del tipus «a-o + a», *vid.* J. BRUMME 1985a, 17.

- demagògic-clientelar-miserabilista,
a T, 1x
- democràtic-liberal, a C, 3x
- didàctic-moral, a C, 1x
- econòmic-demogràfic, a H, 1x
- econòmic-financer, a T, N, S, 3x
- econòmic-polític, a Mil, 1x
- econòmic-social, a C, T, Mil, S, 8x
- estratègic-militar, a T, 1x
- ètnic-lingüístic, a S, 1x
- folklòric-etnològic, a S, 1x
- geogràfic-històric, a S, 1x
- històric-bibliogràfic, a S, 2x
- històric-cultural, a T, 2x
- històric-literari, a Mil, 1x
- històric-polític, a S, 1x
- històric-social, a S, 2x
- literari-musical, a S, 1x
- mitològic-moralitzant, a S, 1x
- moderado-progressista, a S, 1x
- polític-cultural, a C, S, Mil, 3x
- polític-diplomàtic-militar, a S, 1x
- polític-econòmic-administratiu,
a S, 1x
- polític-econòmic, a T, N, 2x
- polític-educatiu, a N, 1x
- polític-esportiu, a A, 1x
- polític-intel·lectual, a C, 1x
- polític-literari, a S, 1x
- polític-militar, a S, Mil, T, 5x
- polític-periodístic, a T, 1x
- polític-religiós, a Mil, S, 2x
- sociobiològic, a S, 1x
- sòcio-cultural, a S, T, C, 4x
- sòcio-econòmic, a T, Mil, S, C, N,
M, 17x/DLC
- BR: économique-politique, a
E: económico-político, a
BR: économique-social, a
E: económico-social, a
- BR: politico-diplomatique, a
E: político-económico, a
- BR, E: político-militar, a
- BR: socio-culturel, a

sòcio-històric, a S, 1x
 socioliterari, a S, 1x
 sòcio-polític, a T, C, S, N, 9x   BR: socio-politique, a
 sòcio-professional, a A, 1x
 tècnico-econòmic, a S, 2x
 tècnico-administratiu, a T, 3x
 turístic-cultural, a C, 1x
 vaticano-espanyol, a S, 1x

No podem treure cap conclusió sobre l'estabilitat i l'edat d'aquestes paraules compostes, excepte d'aquelles que tenen un corresponent en francès o en espanyol. Poques són admeses als diccionaris. Amb seguretat hem de classificar d'èfmers només les composicions de més de dos adjectius.

Des del punt de vista semàntic, cal esmentar el gran grup de paraules compostes copulatives de dos adjectius que es basen en noms ètnics o topònims. No les estudiem aquí a causa de la seva inestabilitat, que fa que A. Giurescu les denomini de «*composés occasionels*» (1975, 39). Amb l'ajut d'aquestes, en els textos polítics, és possible de reflectir, en un mot, les relacions entre països o estats (per exemple, franco-nord-americà, àrabo-israelià, vaticano-espanyol). Al costat d'elles, els mots compostos que designen les interaccions entre diferents esferes socials (per exemple, econòmic-polític, polític-educatiu) o les relacions entre dues orientacions polítiques o ideològiques (marxista-leninista, cristiano-marxista) fan un paper molt important.

5.2. *Paraules compostes determinatives.* Les paraules compostes determinatives presenten una major varietat en la seva estructura que les copulatives, encara que, també d'aquestes, només determinats models són extraordinàriament productius.

5.2.1. *Substantius: s + s.* Les paraules compostes determinatives de dos substantius són idèntiques, quant a l'estructura, amb les copulatives. Els dos substantius fan, però, una relació de dependència: «En aquest tipus, el segon component assumeix el paper sintàctic d'un "complement" relatiu al primer component» (J. THIELE 1981, 92). El gènere es refereix, per consegüent, a aquesta (per exemple, el llibre-disc, la

llibreta-catàleg). Hem de constatar inseguretats quant a l'ús del guionet en els neologismes perquè no hi ha cap regla (per exemple, ciència(-) ficció).

- art mercaderia, s S, 1x
 art-mercaderia, s S, 1x
 artista clau, s S, 1x
 barri pilot, s B, 1x
 ciència-ficció, s S, A, C, T, 6x/DLC
 ciència ficció, s H, 1x
 ciutat-dormitori, s M, A, T, 5x/DLC
 decret-llei, s S, A, 4x/FA, DLC
 element clau, s S, 1x BR: élément-clé, s
 escola bressol, s T, 1x
 estat-nació, s T, 1x
 Estat-nació, s T, 1x
 estudi-proposta, s T, 3x
 «factor sorpresa», s A, 1x
 fundació-improvisació, s C, 1x
 guerra-llampec, s C, 1x E: guerra relàmpago, s
 BR: guerre-éclair, s
 BR: histoire-fiction, s
- història-ficció, s S, 1x
 història-resum, s C, 1x
 home-clau, s S, 2x BR: homme-clé, s
 imatge-símbol, s S, 1x
 llibre-clau, s S, 1x
 llibre-disc, s S, 2x
 llibre-homenatge, s S, 1x
 llibre-pamflet, s S, 1x
 llibre-problema, s T, 1x
 llibre-reportatge, s S, 1x
 llibre-resum, s H, 1x
 llibreta-catàleg, s C, 1x
 mesura clau, s P, 1x
 moment clau, s S, 1x
 obra clau, s S, 1x
 partit germà, s S, N, 6x E: partido hermano, s

partit guia, s T, 1x	
peça clau, s P, 1x/DLC	
pel·lícula líder, s C, 1x	
política-ficció, s C, T, 3x/LSP	BR: politique-fiction, s
pregunta clau, s Mil, 1x	BR: question-clé, s
problema clau, s C, 2x	BR: problème-clé, s
seqüència clímax, s S, 1x	
teatre-document, s T, 3x	
viatge-llampec, s T, 1x	BR: voyage(-)éclair, s

La freqüència més i més elevada d'aquest model de composició fa visible la influència del principi anglosaxó o germànic. No hem d'estudiar, però, l'evolució en català separatament de les tendències observables també en francès, en espanyol i en altres llengües romàniques. En total, constatem una tendència més i més forta a la formació en sèrie de paraules compostes determinatives (W. BLOCHWITZ/W. RUNKEWITZ 1971, 19 i s.; J. THIELE 1981, 93). A. GIURESCU precisa que a les quatre llengües que estudia, que són el romanès, el francès, l'italià i l'espanyol, els mateixos elements i models són productius (1975, 160). S'usen sovint no sols uns mots clau, com *clau*, *llampec*, *pilot*, *guia*, *líder*, sinó també uns mots de base, com *llibre*, *partit*. La identitat d'una part dels neologismes catalans i dels espanyols i francesos fa pensar que aquest tipus va ser proporcionat també a través d'aquestes dues llengües.

5.2.2. *Substantius: s + nom propi*. Aquest tipus de mots compostos determinatius no es distingeixen, en l'estructura, d'aquells que hem esmentat. El material confirma la nostra conclusió segons la qual, en el lèxic polític-social d'avui, determinades paraules de base contribueixen repetidament a la innovació lèxica. La influència de l'anglès hi és ben visible (cf. J. BRUGUERA 1985, 93 i ss.).

Administració Carter, s C, 1x
Administració Reagan, s N, A, 2x
Administració Reagan, s A, 1x
atemptat Moro, s C, 1x
decret Fuentes Quintana, s A, 1x

govern Lerroux, s N, 2x
 govern Samper, s N, 1x
 govern Reagan, s A, C, 2x
 model Bismarck, s N, 1x
 pla Marshall, s M, 1x UH: plan Marshall, s
 projecte Europa, s N, 2x
 «síndrome Mitterrand», s N, 1x

5.2.3 *Substantius: s + preposició + s*. Les paraules compostes preposicionals, segons la terminologia de J. Thiele, es caracteritzen pel fet que «els constituents s'ajunten amb una preposició» (1981, 84) i que estableixen una relació subordinativa. En el lèxic polític-social actual es formen principalment composicions amb *de*, molt rarament amb *amb* o *per*.

aparell de l'estat, s P, 3x
 àrea d'influència, s M, 3x
 bloc de l'Est, s C, A, 4x BR: bloc de l'Est, s
 campanya d'imatge, s A, 1x
 camp d'influència, s M, 1x
 caràcter de classe, s P, 1x
 coet amb cap nuclear, s N, A, G, 6x
 missile à tête nucléaire, s
 mísil de cabeza nuclear, s
 BR: division du travail, s
 divisió del treball, s P, 2x
 Estatut d'Autonomia, s A, C, T, M, N, S, 17x
 govern d'esquerra, s N, A, 5x
 guerra d'interessos, s T, 1x
 guerra de míssils, s T, 1x
 lluita de classe, s P, 1x
 míssils d'abast mitjà, s C, T, T, 4x
 missiles de portée moyenne, s
 mísiles de alcance medio, s
 moviment de masses, s P, 2x
 moviment per la pau, s P, 3x
 mouvement de la paix, s
 movimiento por la paz, s
 partit d'esquerra, s N, T, 3x
 política de concertació, s A, 6x

- política de consens, s P, 1x
 política de gestió, s P, 1x
 política de pau, s P, 1x
 política de rendes, s A, 1x
 política de transformacions, s P,
 2x
 política de xantatge, s A, 1x

Malgrat que cap paraula composta no és admesa als diccionaris i que el material nostre no presenta gairebé cap identitat amb les noves creacions franceses i espanyoles, la majoria dels neologismes són d'estructura estable i d'ús freqüent. Es tracta de denominacions fonamentals que ocupen una posició clau en el lèxic polític-social actual.

Deixant de banda alguns altres tipus menys productius (cf. J. BRUMME 1985a, 121-126), es pot constatar que el procediment de la composició guanya terreny en la innovació lèxica. A. Giurescu afirma en el seu estudi *Les mots composés dans les langues romanes*: «... el procediment de la composició pertany als més importants pel que pertoca a la formació d'unitats lèxico-gramaticals noves...» (1975, 160). Les paraules compostes tenen l'avantatge de reflectir, adequadament i en un mot, les característiques essencials d'un nou fenomen, d'una nova qualitat en la realitat a través de la contracció d'unitats morfosintàctiques. A més, porten menys connotacions expressives que les noves sufixacions o prefixacions. En el lèxic polític-social s'efectua una especialització a favor de les creacions nominals, i aquesta tendència es relaciona amb la reducció a pocs models i elements productius de formació (*ibid.*).

6. Abreviació

Les abreviatures, és a dir, «paraules abreujades de morfemes o fonemes» (J. THIELE 1981, 24), són relativament freqüents en el lèxic polític-social actual. Distingim, «segons la relació gramatical entre la forma sencera i la forma abreujada, ... entre paraules abreujades i paraules inicials» (*ibid.*, 99), deixant de banda les últimes (cf. la llista de J. VIÑOLES/J. FERRAN 1982, 183 i ss.).

Pel que fa a les paraules abreujades, cal distingir entre aquelles de les quals se suprimeix l'última part (*Kopfform*) i aquelles altres de les quals resta suprimida la primera part (*Schwanzform*) (W. FLEISCHER 1976, 231-232; J. THIELE 1981, 99). El primer tipus és més freqüent en català actual. Es creen sobretot en la llengua col·loquial i són molt populars a causa del seu caràcter espontani. En els textos escrits són menys usuals.

«retro», a C, 1x	— retrospectiu, a retrògrad, a
euro, s C, 1x/LSP	— eurocomunista, s/a
«euro», s/a C, T, A, 11x	
mili, s A, S, 3x	— (servei) militar, s
polis-milis, s A, 3x	— (membres d'ETA) políticomilitar
«progre», s/a C, A, S, 5x/LSP	
UH: progre, s	— progressista, s/a
ultra, s/a, C, A, S, 7x/DLC	— ultradreta, s, -à, s/a ultraesquerra, s, -à, s/a

El segon tipus no era representat en el nostre material. Les formes en les quals se suprimeix una part o més d'una part a l'interior de la paraula (*Klammerform*; W. FLEISCHER 1976, 100) no eren tampoc freqüents. Al costat de *democrisià* (demòcrata-cristià, a) hem trobat l'estrangerisme *moletariat* (C, 5x), formada de l'àrab *mola* (administració,

burocràcia) i *proletariat*.

IV. MITJANS EXTERNS D'INNOVACIÓ LÈXICA - PROBLEMES ESCOLLITS DEL MANLLEU

La proporció entre els mitjans interns d'ampliació lèxica i els mitjans externs fa un paper importantíssim en la modernització del lèxic polític-social. En la relació de les dues possibilitats d'innovació lèxica s'expressa clarament l'elecció del model lèxic: a quines llengües es limita? Quin model s'accepta? Quines paraules manllevades s'integren, quines rebutgen? Quins mitjans propis de la llengua es reco-

manen en lloc dels manlleus? Qui n'és responsable? Quines tendències hi ha en la innovació espontània? Etc. L'estudi de la innovació del vocabulari polític a base de textos publicístics fa sortir a plena llum una sèrie de fenòmens que designen les interaccions entre les decisions normatives o recomanacions de neologismes per part dels organismes responsables de la normativització, d'una banda, i l'ús o els mitjans de la modernització lèxica que usen els parlants, de l'altra, que indiquen diferències, respectivament, convergències i problemes no resolts. Si, partint de l'anàlisi de les glosses sobre l'ús de la llengua a l'«Avui», I. Neu-Altenheimer i B. Schlieben-Lange estimen que les funcions com l'adaptació de la llengua a les necessitats cognitives i comunicatives i la perfecció de la interacció comunicativa dels parlants, no fan cap paper en l'argumentació, però, que, en lloc d'això, es presta tota l'atenció a la conservació de la identitat cultural (1980, 73), cal preguntar-se com s'expressa aquesta actitud (d'un lingüista) en l'ús de l'idioma o quina actitud se li oposa. Les tendències que es perfilen, per exemple en l'elecció dels mitjans d'ampliació lèxica del vocabulari polític, en poden ser representatives. Per això, voldríem indicar aquí alguns problemes del manlleu.

Un primer problema d'anàlisi que, però, assenyala també unes tendències d'evolució de la llengua es presenta amb la diferenciació dels mitjans interns i externs. Sovint resulta ben difícil d'indicar amb precisió si un determinat fenomen neològic s'ha format amb mitjans propis de la llengua o si és una paraula manllevada o un calc i quin origen té. Definim la neologia per manlleu com la integració d'elements lingüístics i/o significacions d'una determinada llengua estrangera o també d'una altra forma d'existència de la llengua receptora²⁷ (L. GUILBERT 1975, 58; K. RAMBOW 1983, 37): «El manlleu consisteix a introduir, a l'interior del sistema, segments lingüístics d'una estructura fonològica, sintàctica i semàntica conforme a un altre sistema» (L. GUILBERT 1975, 89). Com a resultat d'aquest procés, distingim la paraula manllevada, el calc i la significació manllevada. Les paraules manllevades són resultats d'un procés de «recepció de lexemes (i de les seves combinacions) d'una llengua estrangera al sistema (*langue*) d'una altra llen-

27. No es té en compte el manlleu com a introducció de segments lingüístics i/o significacions d'una forma d'existència de la llengua receptora a l'altra.

gua, relacionat amb un procés d'integració que abasta tant un aspecte que pertoca a l'estructura lingüística (adaptació del lexema estranger a l'estructura de la llengua receptora) com un aspecte sociolingüístic (divulgació del lexema importat)» (K. RAMBOW 1983, 12). N'excloem els estrangerismes o «mots de citació» («xénisme», a L. GUILBERT 1975, 93) que s'usen «quan es comunica sobre fenòmens estrangers que no es coneixen al país o a la regió respectius» (K. RAMBOW 1983, 18).²⁸ El calc és «una nova creació lèxica, formada segons el model (formal o semàntic) estranger amb mitjans de la pròpia llengua» (R. CONRAD 1978, 154).²⁹ La significació manllevada és «la transferència de la significació d'un model estranger a un paraula de la pròpia llengua» (*ibid.*)

Com ja hem esmentat, la tendència a l'augment del caràcter internacional del lèxic i dels models de formació està vinculada a l'orientació en els models lèxics d'altres llengües. És, però, característic del vocabulari polític que un gran nombre de neologismes catalans podria ser format tant a base de l'ús dels mitjans potencials de la llengua, és a dir, sense la influència d'una llengua estrangera, com a base d'un model estranger que no pot ser identificat amb seguretat. És típic, per exemple, per a neologismes amb els sufixos -isme/-ista (català *esquerranista*, espanyol *izquierdista*, francès *gauchiste*, anglès *leftist*), itzar/-ització, etc. (català *comercialització*, espanyol *comercialización*, francès *commercialisation*, anglès *commercialisation*), etc., amb els prefixos super- (català *superpotència*, espanyol *superpotencia*, francès *superpuissance*, anglès *superpower*), anti- (català *antifeixista*, espanyol, *antifascista*, francès *antifasciste*, anglès *antifascist*), des- (català *desmilitaritzar*, espanyol *desmilitarizar*, francès *démilitariser*, anglès *demilitarize*), etc., per a mots compostos (català *econòmic-polític*, espanyol *económico-político*, francès *économico-politique*, anglès *economico-political*) i molts altres models i elements de formació. De les tres llengües que influeixen més

28. W. BLOCHWITZ - W. RUNKEWITZ opinen que la paraula de citació («*mot de citation*»), gairebé sempre, s'ha de posar en relleu amb les signes de citació. Sovint és explicada a base dels mitjans propis de la llengua i no pertany al manlleu en un sentit estricte (1971, 266).

29. Es distingeixen com a subcategories del calc: la traducció calcada, la traducció parcialment calcada, la creació calcada i la frase o sintaxi calcada (W. BLOCHWITZ - W. RUNKEWITZ 1971, 267). Per als nostres fins, el terme genèric «calc» és suficient.

sobre el català, no és possible determinar la llengua d'origen dels calcs lingüístics.³⁰ Per això, podria aplicar-se perfectament el terme d'*etimologie multiplä* amb què opera la lingüística romanesa. Es deu al fet que, durant el procés de la modernització del romanès, a partir del segle XIX, hi van intervenir moltes llengües diferents (llatí, neogrec, rus, italià, alemany i, sobretot, francès). S'usa aquest terme quan l'origen d'una paraula del romanès remunta a paraules de diverses llengües. L'aplicació del terme als neologismes del lèxic polític català actual permet de tenir en compte els diversos factors que interaccionen en les condicions complexes de la comunicació moderna i de corroborar la nostra hipòtesi sobre la tendència a l'augment del caràcter internacional del lèxic i dels models de la formació de paraules.

De l'estudi de les paraules manlevades que podien ser identificades com a tals, la llengua d'origen de les quals podia ser determinada amb precisió, en resultava també un segon problema. Tenint en compte la pressió que exerceix la llengua de l'estat, especialment sobre l'esfera de comunicació del periodisme, havíem suposat, al començament del nostre estudi, que l'ampliació lèxica s'havia de realitzar amb l'ajut dels mitjans externs. Aquesta hipòtesi nostra, l'havien refermada alguns treballs (G. HAENSCH 1970; F. CANDEL 1976; M. SUBIRATS 1981; I. MARÍ I MAYANS 1981, etc.), ja que tots caracteritzaven la influència del castellà com a important i, a vegades, com a perillosa. La delimitació del català contra el castellà (*cf.* I. NEU-ALTENHEIMER/B. SCHLIEBEN-LANGE 1960, 65-68) pertanyia, a més, als arguments més importants en l'enfocament de problemes lèxics (*cf.* les glosses d'A. JANÉ a l'«Avui», els treballs de Ll. MARQUET 1979, 1981, 1985). Resultava, però, dels nostres estudis que el nombre de castellanismes era molt més reduït del que havíem suposat. Al costat de moltes citacions i paraules de citació que indicaven, a la seva major part, una distanciació irònica, la majoria era incorporada i corrent o popular i divulgada en la llengua parlada (*cf.* J. BRUMME 1985b, 156). Naturalment, s'ha de tenir en compte que

30. J. Bruguera denomina anglicismes (1985, 95) aquells neologismes que, segons la nostra opinió, presenten formes sufixades, prefixades i compostes d'etimologia múltiple. No ens adherim al seu parer perquè el terme ens sembla massa estricte. Encara que aquests neologismes s'haguessin format segons el model anglès, no és probable que fossin manlevats directament. L'espanyol i el francès també els podrien proporcionar.

havíem fet les nostres anàlisis sobre textos fixats per escrit i destinats a la publicitat. En aquests, hi hem de pressuposar una consciència lingüística afinada i la intervenció de correctors. Un text fixat per escrit pot ser redactat, igualment, més d'una vegada, tant per l'autor com pels correctors i, d'aquesta manera, poden ser eliminats tots els castellanismes.³¹ La delimitació contra l'espanyol es reflectiria, per consegüent, en la inexistència o l'absència de castellanismes. No obstant això, la delimitació resulta impossible, a causa de la problemàtica esmentada de l'etimologia múltiple. En la innovació lèxica del català molts processos s'efectuen paral·lelament a altres de semblants en espanyol. A vegades, però, la influència del castellà es mostrava d'una manera amagada, per exemple a *lideratge* (N, S, T, 5x) i *mecenatge* (T, A, S, 8x/DLC). Aquestes derivacions de substantius semblen pertànyer a la mateixa sèrie que els calcs en -atge, formats de verbs com *assamblatge* (S, 3x), *camuflatge* (C, 1x), *etiquetatge* (S, 1x/DLC), *reciclatge* (N, A, 6x/DLC), *rodatge* (T, H, A, 3x/DLC), *xantatge* (A, T, 2x/DLC).³² De substantius, se'n formen normalment, en català, noms col·lectius (per exemple, *brancatge*; J. HUBER 1929, 363), denominacions de relacions de parentiu (*cosinatge*) i de lligams socials limitats en el temps i de certes edats (*fadrinatge*; J. LÜDTKE 1978, 435); de verbs, denominacions d'operacions tècniques (*sondatge*; *ibid.*). Excepte l'última significació esmentada, el sufix -atge ja gairebé no és productiu (Ll. MARQUET, 1979, 35). Resultava, però, que *lideratge* i *mecenatge* corresponien a *liderazgo* i *mecenazgo* en castellà. Amb el sufix -azgo es poden formar *nomina qualitatis* en castellà, al costat de -aje, que correspon, directament, al sufix català -atge. No tenint el català, tret de -atge, un altre sufix semblant al castellà -azgo, podem admetre que *lideratge* i *mecenatge* són calcs lingüístics, assumint -atge la significació de -azgo. El francès en pot ser exclòs, en aquest cas, perquè, com en català, aquestes derivacions desubstantivals ja no hi són productives i tampoc no hi ha exemples de paraules semblants (cf. J. THIELE 1981, 51).

Si bé, en total, l'ús dels mitjans externs d'ampliació lèxica no sobre-

31. Tant «Serra d'Or» com «Avui» s'han pronunciat, repetides vegades, per la modernització i la correcció del català (cf. J.-A. BENACH 1982), cosa que és també d'importància en la redacció dels textos.

32. Sobre la problemàtica dels calcs segons el model francès i el sufix -atge, *vid.* J. BRUMME 1985a, 72-74; 1985b, 152 i s.

surt del grau que coneixem també en altres llengües, cal subratllar la influència elevada de l'anglès i, en menor grau, del francès. La delimitació contra aquests (*cf.*, per al francès, I. NEU-ALTENHEIMER/B. SCHLIEBEN-LANGE 1980, 69) fa un paper menys important. Relativament sovint, vam trobar anglicismes i gallicismes a la premsa catalana. El seu procés d'integració, però, no es realitza sense problemes i reflecteix no sols les vacil·lacions normals en l'estabilització de neologismes. Esmentem, especialment, l'adaptació dels grups consonàntics *sc-*, *sk-*, *sl-*, *sp-*, *st-* d'anglicismes. S'hi manifesta una contradicció entre el seu ús generalitzat i l'admissió lexicogràfica que fa vacillar els parlants. A causa del fet que, en el català modern, la consonant líquida *s-* al començament de la paraula rep normalment una vocal de suport *e-* (Ll. MARQUET 1979, 43), P. Fabra havia adaptat els anglicismes en aquest sentit (per exemple, *eslip*, *esnob*, *esplin*, *esport*, *esquí*, *estoc*). A la premsa hi hem trobat: *eslògan*, *estand*, *estàndard*, *estress*. Segons J. Bruguera, hi ha, però, una sèrie d'anglicismes no adaptats la pronunciació dels quals es manté: *scooter*, *script girl*, *sketch*, *speaker*, *spot*, *spray*, *stand*, *standard*, *stick*, *stop*, *streaking*, *stress*, *striptease* (1985, 91 s.). També nosaltres hem enregistrat les formes gràficament no adaptades: *slang*, *spot*, *spray*, *stand*, *status*, *strip-tease*, *standard*, *star*, *star-system*, *stop*, *stress*. No obstant això, cal suposar que molts d'aquests anglicismes ja són adaptats, fa temps, i es pronuncien amb la vocal de suport. La seva escriptura amb l'article determinat apostrofat n'és la prova: «l'*star system*» (T), «si no es fa ... l'*stop*» (B), «de l'*striptease* al cinema eròtic» (C), «manera de tractar l'*stress*» (C), «l'*slang* anglès» (LSP), «l'*status social*» (N). Les vacil·lacions en l'adaptació dels anglicismes amb *sc-*, *sk-*, *sl-*, *sp-*, *st-* condueixen a altres: així, hem trobat «l'*establishment*» a «*Nous Horitzons*», encara que la paraula anglesa *establishment* no necessita la vocal de suport. A més, l'escriptura dels mots compostos o de les prefixacions de paraules amb *sc-*, *sk-*, *sl-*, *sp-*, *st-*, presenta dificultats (per exemple, *antisportiu/antiesportiu*; *cf.* J. BRUMME 1985b, 158). La seva admissió als treballs lexicogràfics, amb la qual s'estabilitzaria la pronunciació i l'escriptura i se n'explicaria el contingut, podria contribuir a resoldre molts problemes de l'adaptació. No cal dir que les altres llengües romàniques tenen gairebé els mateixos problemes (per exemple, el francès) i que el català segueix les tendències que s'hi poden observar.

V. CONCLUSIONS

1. L'estudi de la modernització del lèxic polític-social català pot informar sobre el procés de la «normalització lingüística» en la mesura que s'examina com i amb quins mitjans s'ultrapassa el decalatge entre les possibilitats designatives i les necessitats del català (del vocabulari polític) que resulten de la seva (re)introducció en una esfera de comunicació (la publicística) de la qual abans era exclòs. La creació de noves possibilitats de designació és condició tant de la «normalització lingüística» com el seu resultat i símbol. Així, s'han enregistrat, en diversos textos de premsa, publicats entre el 1979 i el 1983, i altres documents, aproximadament 3.000 neologismes, que corresponen a les noves necessitats denotatives i pragmàtiques i que són, en la seva major part, corrents i integrats, és a dir, que no són ocasionals.

2. Era possible indicar determinats aspectes de la tria del model lèxic (la preferència de determinats procediments, models i elements de la formació de paraules i altres mitjans de la innovació lèxica) en l'ampliació «espontània» del lèxic polític-social. Contràriament, a les tendències puristes en la normativització (cf. I. NEU-ALTENHEIMER/B. SCHLIEBEN-LANGE 1980; K. BOCHMANN 1985), es pot constatar que la modernització del vocabulari polític s'efectua amb una *tendència a l'augment del caràcter internacional del lèxic i dels models de la formació de paraules*, és a dir, el català es desenvolupa paral·lelament a les tendències en anglès, francès i espanyol, entre altres. En general, la innovació lèxica es fa *a base dels mitjans interns*. Com també en altres llengües, només pocs models determinats que pertanyen també al lèxic general, assoleixen, però, una productivitat elevada.

3. Dels *mitjans interns* de l'ampliació lèxica, *la sufixació* és el més productiu. En el vocabulari polític pocs sufixos dels més de cent actius són productius, per exemple els sufixos nominals -isme/-ista, -itat, el sufix verbal -itzar amb els seus corresponents substantivals i adjectivals -ització, -itzador, -itzant i els sufixos adjectivals -ista, -ià, -ari, -al, -ístic. Sovint serveixen per crear famílies de mots molt ramificades.

3.1. Els sufixos -isme/ista manifesten la productivitat més alta (280 neologismes). Indiquen una determinada orientació, teoria política, ideològica, etc., respectivament, els que en són partidaris o seguidors

o un determinat comportament social. Les noves creacions en *-isme/-ista* deriven de substantius i adjectius.

3.2. En la llengua de la política, l'únic sufix verbal productiu és *-itzar* amb els seus corresponents substantivals i adjectivals *-ització*, *-itzant* (100 neologismes). Els sufixos *-ificar* i *-ar*, que contribueixen també a la innovació lèxica, no assolixen la productivitat de *-itzar*. El sufix és corrent en diverses llengües (igual que *-isme/-ista*) i expressa el caràcter processual d'accions.

3.3. Dels sufixos nominals productius, *-itat*, amb el qual es formen *nomina qualitatis*, *-atge* i *-ment* participen a la modernització lèxica. No obstant la seva difusió en el català més antic, *-ment* és regressivament productiu; les derivacions de verbs es formen preferentment amb *-atge*. En el lèxic polític, *-itat* és molt productiu (32 neologismes).

4. En la conversió, només el canvi entre les classes de mots d'adjectiu i substantiu serveix per a l'ampliació lèxica. Sovint es relaciona amb l'el·lipsi i l'abreviació.

5. La parasíntesi ja no és productiva en el lèxic polític.

6. Al costat de la sufixació, *la prefixació* pertany als procediments molt productius de l'ampliació lèxica. El nombre més alt de neologismes, el manifesten els prefixos d'adversarietat (*anti-*, *contra-*), de negació (*des-*, *in-*, *no-*), de temporalitat, intensitat, localitat (*pre-/post-*, *sub-/super-*, *re-*, *ex-*, *neo-*, *inter-*) i el prefix *auto-*. A l'interior dels camps interprefixals, s'estableix una especialització dels prefixos que es fan la competència els uns als altres (per exemple, *pre-*, *contra* *ante-*, *avant-*), a favor dels que són productius també en altres llengües (*cf. pré-* contra *avant-* en francès, i *pre-* contra *ante-*, en espanyol).

6.1. Dels prefixos d'adversarietat, contrarietat, hostilitat, s'usa preferentment *anti-* en la llengua de la política (60 neologismes). A més a més, *anti-* pot iniciar un canvi de la classe de mots, especialment, substantiu → adjectiu.

6.2. Dels prefixos de negació i privació, *des-* (47 neologismes), *in-* (11) i *no-* (19) són productius. No obstant la seva proximitat semàntica, les composicions amb aquests prefixos expressen accepcions molt afinades, ben diferents (*privatiu*, *contrari*, *contradictori*).

6.3. El nombre més elevat de neologismes, el manifesten aquells

prefixos de temporalitat, intensitat, localitat, els corresponents dels quals determinen la innovació lèxica en anglès, francès i espanyol. En la seva significació de «repetició de l'acció», el prefix verbal re- és molt productiu (42 neologismes).

7. Quant a *la composició*, constatem que la innovació lèxica es delimita a la part nominal i que està vinculada a la reducció dels models productius de la formació de paraules. Per a la formació de nous mots compostos copulatius es prefereixen dos adjectius o dos substantius. En la composició de paraules compostes determinatives s'usen els models s + s (s + nom propi) i s + preposició + s. A més a més, s'imposa la formació en sèrie, a base de mots clau. Igual que en altres llengües romàniques, la composició, que permet expressar adequadament en un mot els fenòmens i els aspectes nous de la vida política, pertany als mitjans més productius de la innovació lèxica.

8. L'abreviació (tret dels mots inicials) fa un paper limitat en el lèxic polític.

9. Al costat dels mitjans propis de la llengua, una part dels neologismes es forma a base dels *mitjans externs*, és a dir, a base del *manlleu*, sobretot, de l'espanyol, l'anglès i el francès. Un gran nombre de neologismes remunta a paraules o estructures lingüístiques de diverses llengües. Aquests neologismes d'*etimologia múltiple* reflecteixen *la interacció entre el procés de manlleu i l'ús dels mitjans interns* de l'ampliació lèxica sota les condicions complexes de la comunicació moderna.

BIBLIOGRAFIA

- Lluís V. ARACIL (1965), *Conflit linguistique et normalisation linguistique dans l'Europa Nouvelle* (Perpinyà 1976).
- Joan-Anton BENACH (1982), *L'«Avui» de demà. Crònica d'un diari molt anunciat*, «Anàlisi. Quaderns de Comunicació i Cultura», núm. 5 (maig), ps. 111-120.
- Werner BLOCHWITZ i Werner RUNKEWITZ (1971), *Neologismen der französischen Gegenwartssprache unter besonderer Berücksichtigung des politischen Wortschatzes* (Berlín).
- Klaus BOCHMANN (1977a), *Bedeutung, Probleme und Methoden der Erforschung des rumänischen politisch-sozialen Wortschatzes des 18. und 19.*

- Jahrhunderts*, «Wissenschaftliche Beiträge der Karl-Marx-Universität Leipzig, Reihe Sprachwissenschaften (Beiträge zur Geschichte des politisch-sozialen Wortschatzes der rumänischen Sprache)», ps. 4-25.
- Klaus BOCHMANN (1977b), *Conditions sociales et conditions linguistiques de la néologie lexicale: leur place dans un modèle de la production lexicale*, «Linguistische Arbeitsberichte, Karl-Marx-Universität Leipzig», 17, ps. 2-11.
- Klaus BOCHMANN (1979), *Der politisch-soziale Wortschatz des Rumänischen von 1821 bis 1850* (Berlín).
- Klaus BOCHMANN (1981), *Soziolinguistische Differentiale in Frankreich. Bemerkungen zu einigen Grundbegriffen der Soziolinguistik*, «Linguistische Arbeitsberichte, Karl-Marx-Universität Leipzig», 29, ps. 76-91.
- Klaus BOCHMANN (1983), *Quel modèle de développement lexical pour les langues en voie d'émancipation?*, *Linguistique comparée et typologie des langues romanes*, «Actes du XVIIème Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes», 2 (Ais de Provença), ps. 193-201.
- Klaus BOCHMANN, Jürgen ERFURT i Reinhard HOPFER (1986), *Der politische Text-sprachlich-kommunikatives Wesen und sprachwissenschaftliche Analyse*, «Linguistische Studien», Reihe A. Arbeitsberichte, 152, ps. 1-22.
- Jordi BRUGUERA (1985), *Història del lèxic català* (Barcelona).
- Jenny BRUMME (1985a), *Der Prozess der «sprachlichen Normalisierung» des Katalanischen, dargestellt an neologischen Tendenzen in der Wortbildung der heutigen politisch-sozialen Lexik* (Leipzig).
- Jenny BRUMME (1985b), *Glottopolitique et néologie en catalan actuel*, «Cahiers de Linguistique Sociale (Problèmes de glottopolitique)», 7, ps. 151-160.
- Francisco CANDEL (1976), *Los otros catalanes* (Barcelona).
- Rudi CONRAD (1978) (ed.), *Kleines Wörterbuch sprachwissenschaftlicher Termini* (Leipzig).
- Jean DUBOIS (1962), *Étude sur la dérivation suffixale en français moderne et contemporain* (París).
- Martina EMSEL (1981), *Zur spanischen Wortschatzentwicklung im Sprachgebrauch der Politik anhand vorwiegend argentinischer Presstexte* (Leipzig).
- Engl. Lexikologie 1982*: Barbara HANSEN, Klaus HANSEN, Albrecht NEUBERT, Manfred SCHENTKE (1982), *Englische Lexikologie. Einführung in Wortbildung und lexikalische Semantik* (Leipzig).
- Wolfgang FLEISCHER (1976), *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache* (Leipzig).
- Bernard GARDIN, Jean-Baptiste MARCELLESI (1974), *Introduction à la sociolinguistique, la linguistique sociale* (París).
- Anca GIURESCU (1975), *Les mots composés dans les langues romanes* (l'Haia).
- Louis GUILBERT (1975), *La créativité lexicale* (París).

- Günther HAENSCH (1970), *Discrepància entre la llengua escrita i la llengua parlada, un problema essencial del català d'avui*, «Actes del Segon Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes», ps. 255-274.
- Ulfried HERRMANN (1983), *Untersuchungen zum gesellschaftspolitischen Wortschatz der spanischen Sprache der Gegenwart in Spanien* (Berlin).
- Johannes HUBER (1929), *Katalanische Grammatik. Laut- und Formenlehre, Syntax, Wortbildung* (Heidelberg).
- Jens LÜDTKE (1978), *Prädikative Nominalisierung mit Suffixen im Französischen, Katalanischen und Spanischen* (Tubinga).
- Isidor MARÍ I MAYANS (1981), *L'estandardització de la llengua catalana: perspectives actuals*, Colloque International de Sociolinguistique (Montpellier) (manuscrit).
- Lluís MARQUET I FERIGLE (1977), *Els neologismes científics*, «Actes del Quart Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes», ps. 251-269.
- Lluís MARQUET I FERIGLE (1979), *Novetat i llenguatge*, I (Barcelona).
- Lluís MARQUET I FERIGLE (1981), *Novetat i llenguatge*, II (Barcelona).
- Lluís MARQUET I FERIGLE (1985), *Novetat i llenguatge*, III (Barcelona).
- André MARTINET (1961), *Éléments de linguistique générale* (Paris).
- Jeroni MARVÀ (1937), *Exercicis de gramàtica catalana*, VI, *Formació de paraules* (Barcelona 1982).
- Irmela NEU-ALTENHEIMER, Brigitte SCHLIEBEN-LANGE (1980), *Die Sprachglossen in der katalanischen Tageszeitung «Avui» oder: Sprachpurismus eine Gefahr für Katalonien?*, «Iberoamericana», 11, ps. 59-78.
- Jean PEYTARD (1975), *Recherches sur la préfixation en français contemporain* (Paris).
- Klaus RAMBOW (1983), *Das Lehnwort aus soziolinguistischer und historischer Sicht - dargestellt am Beispiel der Anglizismen in französischen Presseberichten der Wirtschaft* (Leipzig).
- Elise RIESEL (1959), *Stilistik der deutschen Sprache* (Moscou).
- Marina SUBIRATS (1981), *La utilització del català. Entre la precarietat i la normalització* (separata).
- Johannes THIELE (1981), *Wortbildung der französischen Gegenwartssprache. Ein Abriss* (Leipzig).
- Francesc VALLVERDÚ (1980a), *Aproximació a la sociolingüística catalana. Balanç dels estudis de sociologia lingüística als Països Catalans* (Barcelona).
- Francesc VALLVERDÚ (1980b), *El fet lingüístic com a fet social* (Barcelona).
- Joan J. VINYOLES I VIDAL, Joan FERRAN I SERAFINI (1982), *Llenguatge subterrani de la política. Aproximació al lèxic de la clandestinitat i de l'activisme* (Barcelona).